

Heinrich Rudolph Redecker Friedrich Adolph Hansen

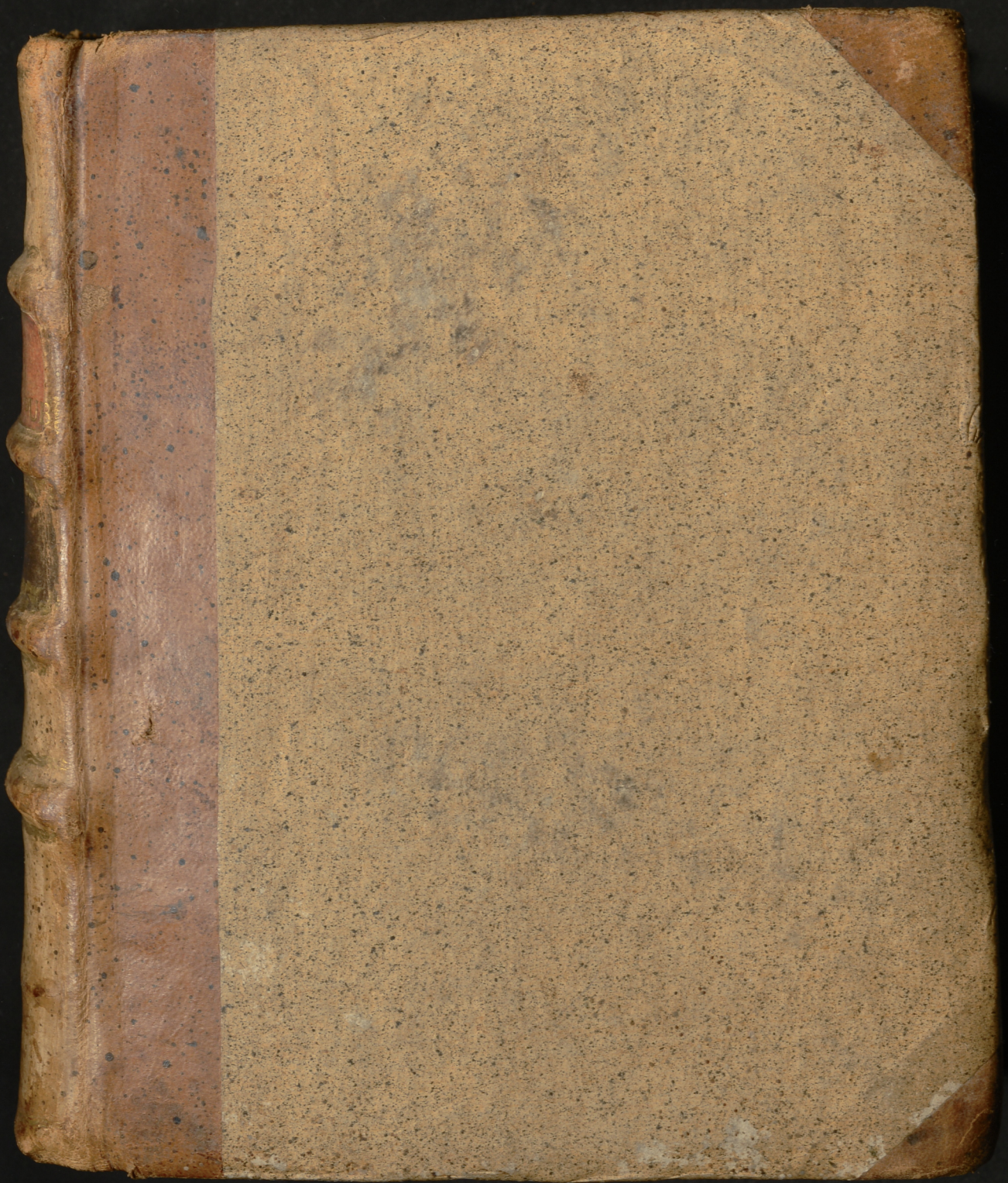
Disputatio Iuridica De Nummo, Eiusq[ue] Corruptione, Ac Reductione

Rostochii: Kilius, 1673

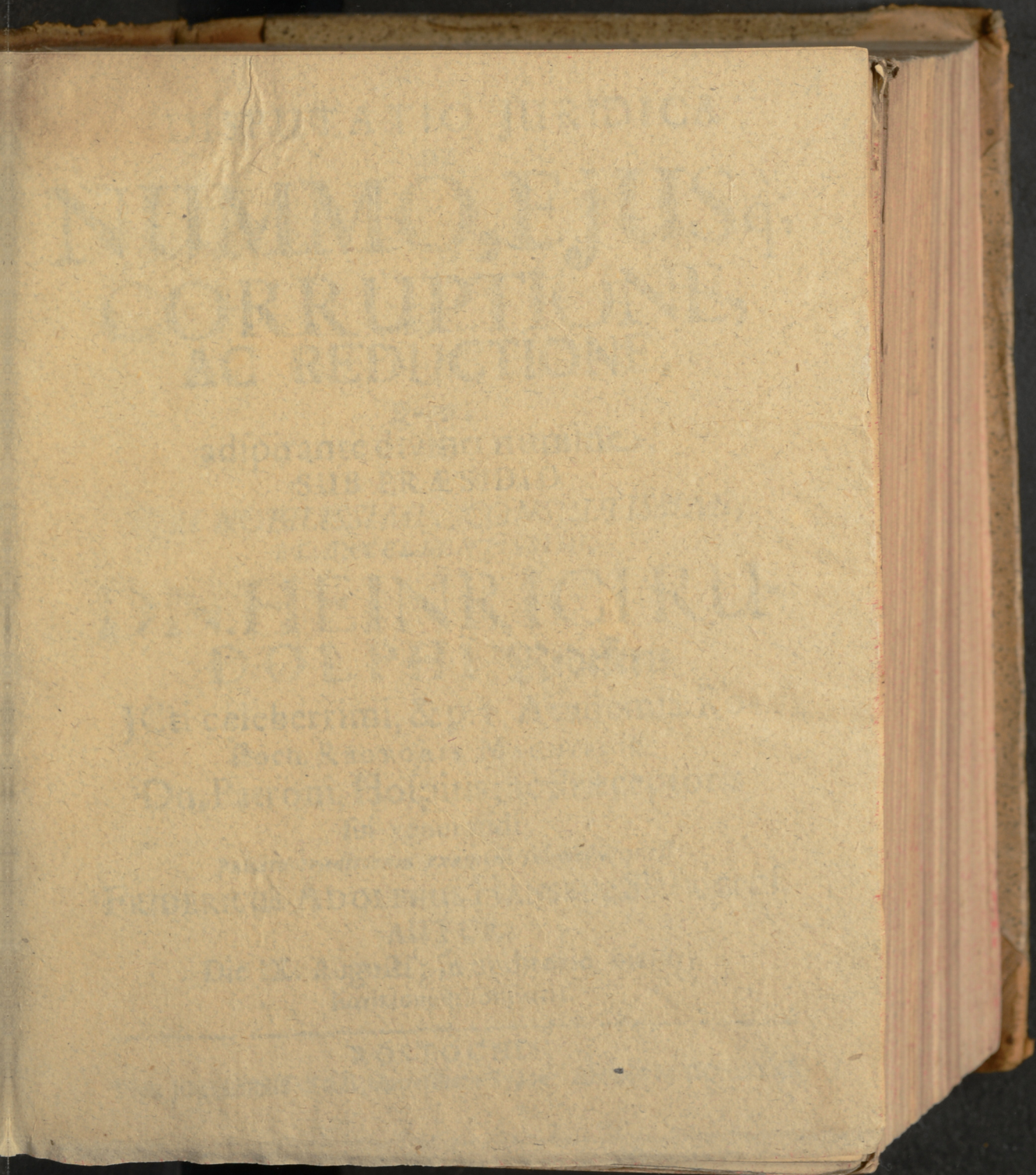
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn75634851X>

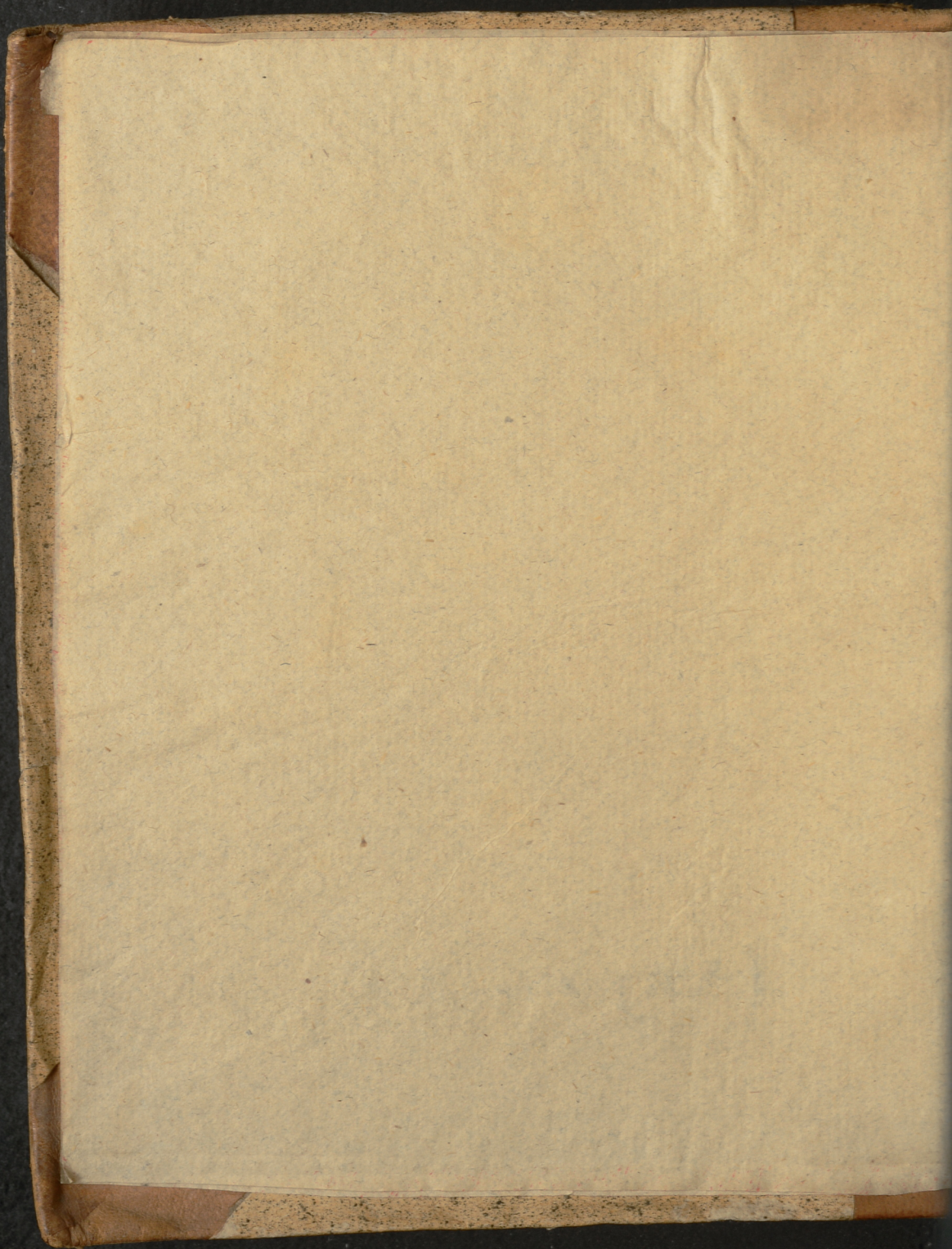
Druck Freier Zugang

K. K. — 2 (102.)

DISPUTATIO JURIDICA
DE
NUMMO, EJUSq;
CORRUPTIONE,
AC REDUCTIONE,

Quam,
adspirante divino numine,
SUB PRÆSIDIO
VIRI NOBILISSIMI, CONSULTISSIMI,
ET EXCELLENTISSIMI,

DN. HEINRICI RU-
DOLPHI Medeseri

Jcti celeberrimi, & p. t. Academiæ Ro-
stoch. RECTORIS MAGNIFICI.

Dn, Patroni, Hospitis, ac Præceptoris
sui venerandi,

publico eruditorum examini submissurus est
FRIDERICUS ADOLPHUS HANSEN, Slesvicenf.
AUTOR.

Die IX. Augusti, in auditorio majori
horis locoq; consuetis.

ROSTOCHII,
Typis JOHANNIS KILII, Universitatis Typogr. ANNO M. DC. LXXIII.

Ex
Bibliotheca
Academiae
Rostochiensis

I. N. D.
CAPUT. I.
DE NECESSITATE ET VOCE
NUMMI.

§. I.

Postquam homines, qui sibi solis nec nati, nec
educati sunt, *Tum instinctu naturali*, qui ipsis
cum plerisque communis est animantibus, *pr.*
Instit. d. Jur. Natur. Gent. & Civil. appetit enim
brutum; æque conservationem sui ut homo, in
individuo autem se conservare nequit, sed per propagatio-
nem & societatem conservatur. Unde *Aristot. l. 1. Physic. cap. ult.*
Imperfectum, inquit, qualis femina est, naturaliter sui per-
fectionem in mare appetit. Communis enim omnibus a-
nimantibus est, conjunctionis appetitus, procreandi causa,
& circa illa, quæ procreata sunt cura, *Aristotel. l. 1. Polit. c. 1. Cic. 1.*
d. Offic. Unde nec frustra sapientissima natura homini ser-
monem indidit, illòque idcirco præditus est, ut in societa-
te animi sensa exprimere possit, nam noluit illa ut homo in
tenebris aut solitudine, sed cum aliis in publicâ societate, ubi
sermonis usus esset, viveret; *Tum necessitate*, quia periculo-
sis solitariae vitæ insidiis exponebantur; *Tum utilitate*,
quia communi ope, & mutuò indigebant præsidio, com-
pulsis, societates primum iniverunt, illasque, uti sacer etiam
codex testis est, *Gen. 13. v. 9.* per aliquot coluerunt secula: Tan-
dem iis, qui in segreges dispersi agebant familias, inventâ
agriculturâ, pecuariâ, vini culturâ, vestiariâ, aliisque arti-
bus, longè curatius videbatur consultum, *Genes. d. c. v. 2. &*
cap. 24. v. 35. si contra mala, quæ homini ab homine im-
minent

A

minent

minent, præsidiiis se munirent. Desertâ itaque naturali libertate, & simplicis societatis communione, egestatis, necessitatis, utilitatis, & gloriæ captandæ causa adacti, ad civitates constituendas descenderunt. Subsequens enim & prudentior ætas, cum variis genus mortalium infestaretur malis, adversus singula remedium quærere sollicitè agebat. Constitutâ itaque civitate, urbes condî, magistratus creari, LL. scribi, & judicia constitui cœperunt: id enim non tantum naturale & utile, sed & necessum esse, is penetravit, qui dixit, *nisi judicia essent, unus homo alterum devoraret, & sublatâ iustitiâ, societates hominum essent latrocinia, & sceleratorum spelunca atq; asyla.* Ad conservandam autem felicem civitatem utilissima & maximè necessaria commerciorum libertas reputabatur, quippe sine quâ subsistere haud potest societas, nedum civitas, *Arnif. d. jur. Maj. lib. 2. cap. 7.* indubium enim est multiplicium rerum sufficientiâ & abundantia ad vitam politicam esse opus, *Bornit. d. Numm. lib. 1. cap. 1.*

§. 2. Exercebatur olim, cum commercia inciperent, inter gentes saniores rerum permutatio, sicut de interioribus Germanis testatur *Cornel. Tacit. de Morib. German.* qui simplicius & antiquius permutatione mercium utebantur: nam quia plerumq; eveniebat, ut quod alteri supererat, alteri deerat, utilibus inutilia, ex æquo, quatenus id mortalibus adsequi licebat, permutabant. Sed quia, Paulo Jc. teste, non semper nec facilè concurrebat, ut, cum tu haberes, quod ego desiderarem, invicem ego haberem, quod tu accipere velles, de proportionem rerum permutandarum dubitabatur: electa tandem materia est, cujus publica ac perpetua æstimatio, difficultatibus permutationum, æqualitate quantitatis, subveniret; ita ut non ulterius utrumque merx, sed alterum pretium, alterum merx vocetur l. 1. de Contrab. Emat. junge l. 1. ff. de rer. perm. Unum igitur quoddam necessario esse oportuis

oportuit, ad quod res omnes, tanquam ad æquabilem va-
loris commensurationem æstimentur. Primitus enim pos-
sibile haud erat, ut res, quæ gentes inter permutabantur, ob
innumeras rerum differentias ad justam æqualitatem, & æ-
quabilem seu proportionatam redigerentur commensura-
tionem: Hinc requirebatur omninò justa & conveniens a-
liqua dimensio & æstimatio, tanquam medium & mensura,
ad cujus rationem commensurabiles seu fungibiles inter se
res in commercio existentes efficerentur, atque adæqua-
rentur. *Arist. l. 5. Eth. ad Nicom. c. 5. ibique Magirus.* Idque
per nummum fieri, ceu per materiam ad id electam, gentibus
placuit *d. l. 1. de C. E.* Dimetitur vero & æstimat cætera omnia
inæqualia, seipsum autem metiri non potest *Aristotel. alio
leg. loc. l. 42. de Fidejuss. ibiq. Gothofred. l. 88. d. V. S.* æquali-
tate sui valoris, quod innuunt verba J. Cti, dum dicit, cu-
jus publica ac perpetua æstimatio difficultatibus permuta-
tionum æqualitate quantitatis subveniret *all. l. 1. de Contr.
Emt. Molin: de Usur. & Commer. n. 694. Lamp. de nat. num.
P. Laym. in Theol. mor. Lib. 3 tract. 3. part. 1. c. 5. n. 1.*

§. 3. Priscis quidem electa metalli materia, rudi, &
non signatâ appendebatur massâ, *Aristotel lib. 1. Polit. c. 9.* sed
cum procedente tempore dependendi ratio molestior vide-
retur, factum est, ut cujusque Reipl. Principes certæ quan-
tatis nummos cudere, eosque certis imaginibus insignire,
cœperint, & ita inventus est valor legalis, qui lege Principis
cum ejus imagine ac sigillo imponitur, per quem indigitatur
tanti quemcunque nummum continere auri argente,
quantum inscriptio, in vim publici testimonii impressa, desi-
gnat: *Lamp. d. l.* ita tamen ne major sit exterior nummi vas-
lor, quam intrinsecæ bonitatis qualitas, unde verum & adæ-
quatum rei pretium reapse determinatur, *Cardinal. Lugo. de
Justit. & Jur. Disputat. 28. Sect. 2. n. 5.* Tanta proinde in quavis

Republ. nummi necessitas, ut sublato illo ipsius Reipubl. & præprimis commerciorum robur in publicum decidat detrimentum, secundum illud germanicum:

Bey der Münz sol man lehren /
Wie sich die Welt thut verkehren.

Vid. Parth. Litigios. lib. 1. c. 13. n. 18. In quem finem haud abs re esse videtur Bodini verba, lib. 6. de Republ. cap. 3. in princ. quæ quasi, testante Hermann. Latber. d. Censu. lib. 3. c. 10. n. 53. ex oraculo prodierunt, huc transcribere Mibi, inquit Politico firmisima Rerumpubl. munimenta contemplanti, rei nummaria curatio non tantum utilis, sed etiam civitatibus tantopere necessaria videtur, ut sine eâ commodè consistere non possint, & quæ major necessitas est, eò magis nummorum depravationi prospiciendum.

§. 4. Cum itaq; ex adductis satis liquidè constare possit, quod nummus, solâ hominum impositione ac lege, propter meram necessitatem, ut justa dimensione omnes res, quibus homo indigeret, in Republ. determinaret, & ad certam redigeret æstimationem, communi quasi conventionione & consensu sit receptus, *Paulus Laymann. in Theolog. Moral. d. l. 3. tractat. 3. part. 1. cap. 5. n. 1. Unde Molin: d. Usur. & Commerc. n. 694. Subsidiarium, inquit, quoddam & succedaneum rerum necessariorum factum est ex pacto, sive ex communi quodam fœdere, quod est numisma, ita dictum, quia non est à naturâ, sed à vóu, i. e. lege, est enim mensura & usus omnium rerum quæ in Republ. possidentur, lege publicâ definitus d. l. 1. d. Contrab. Emt. ibiq; Dd.*

§. 5. Per se quidem nummus non succurrit indigentiae humanæ, Midas enim, ut *Ovid. in Metam. lib. 11. fabulatur*, abundans aurò fame periit, Nam auri

*Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur
urit, & inuiso meritis torquetur ab aurò.*

Sed

sed duntaxat instrumentum quoddam præstat, quò merces
facile & commodè parantur & permutantur *Bornit. alleg. loc.*

§. 6. Vocis originem quòd attinet, de eà non anxie
laboramus, cum ad rei essentiam explicandam superstitiosa
vocis originatio seu etymologia parum aut nihil referat: Ut
tamen verborum aliqua quoque habeatur ratio, notamus,
quod alii illam duplici MM. scriptam, & ita à Græco voca-
bulò $\nu\mu\mu$ deductam exponunt, inter quos *Kitzel. d. Jur.*
Monet. Class. 1. Theorem. 4. lit. F. vel $\nu\mu\mu$ *Pratejus in Lexico*
Juris, voce nummus: Aliis simplex M. arridet, & tunc vel à græ-
câ voce $\nu\mu$, unde $\nu\mu\mu\mu$, *Kitzel. all. loc. Bocer. d. Monet.*
cap. 1. n. 8. Adrian. Jun. in Lexic. Græco, voce $\nu\mu\mu\mu$, vel à nume-
ro, Calvin. in Lexico Jur. verbo Nummus, Jacob. Curt. lib. 3. Con-
jectur. cap. 23. vel denique ut Suidas vult, cujus verba invenio
es apud allegat. Pratej. à Numa Rege, Isidor. lib. 16. Orig. c. 17.
Briffon. de V. S. voce nummus. Cæterum cum in probatis Jctis,
adeoque in Corpore Juris, l. 1. §. 1. d. Contr. Emt. l. 24. §. 1. d.
Pignerat. actio. l. 159. d. V. S. l. 3. d. in lit. jur. l. 94. §. 1. l. 99. ff. d.
Solut. l. 8. l. 9. ad L. Cornel. d. Fals. l. 2. C. d. Fals. monet. & passim
vox nummi vulgariter cum duplici MM. occurrat, postha-
bitâ conjecturali derivatione, eundem, ceu vulgarem scri-
bendi ac loquendi usum, in ambiguo grammaticorum con-
flictu, amplectimur, ita enim Cujacium, Briffonium, Cortman-
num, & vel sexcentos alios habemus Antecessores.

§. 7. Verbum autem nummi, seu, quod idem, no-
mismatis ac numismatis, à quo etiam textus juris nostri (uti
perperam statuit *Bocer. alleg. cap. 1. n. 13.*) non abhorrent per l.
27. §. 4. d. *Aur. & arg. legat. l. 1. C. Theodos. d. Fals. monet. l. 28.*
d. Usufr. l. 9. §. 4. ad Exhib. de argenteo primò tantùm ac-
ceptum, post ad alias translatum esse materias, multis evin-
cit Hotomann. d. lib. 1. cap. 6. veteres etiam illo pro gemmis
uti solebant, quemadmodum ostendit Pompon. in d. l. 28. d. usuf-
ruet.

§. 7. Num-

§. 8. Nummus alio nomine, sensu tamen eodem,
Triplex pecunia acceptio, et derivatio. vocatur Pecunia, vel à pecude, quia prisco tempore, in magna
veterum paupertate, hominum divitiæ & facultates in pecu-
dum copia arg. §. 7. *Inst. d. Injur.* erant positæ, juxta *Ovid.*
lib. 5. Fastor.

Cætera luxuria nondum instrumenta vigeant

Aut pecus, aut latam dives habebat humum,

Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est:

Vel à pecudis effigie, eò quod *Servius Rex Romanorum*, pri-
mum æs pecudis notâ significavit, *Bocer. lib. 1. cap. 1. n. 14. Kit-*
zel. all. loc. lit. H, Hanffm. Resolut. 2. lit. b. vel à peculio dicta, quæ
derivatio arridet *Arniæo alleg. loc. n. 7*. Est autem triplex pecu-
niæ significatio, quatenus sumitur, (1) vel latissime, ita ut sub
se comprehendat omne id, quod in nostrò est patrimonio,
sive res mobilis, sive immobilis, sive corporalis, sive incor-
poralis sit *l. 4. l. 178. pr. l. 222. d. V. S.* (2) late, ut solum deno-
tet rem fungibilem h. e. quæ pondere, numero & mensura
constat, seu quæ in genere suo functionem recipit, *l. 2. §. 1. d.*
Reb. Cred. l. 30. pr. d. leg. 1. (3) strictè, ex vulgari loquendi
modò, & significat tantum pecuniam numeratam, seu quæ
venit pro signato ære, auro, vel argento *l. 7. §. 3. ad Sc. Ma-*
ced. d. l. 178. 222. d. V. S. l. 95. eod. vide Magnifici Dni Præsidis di-
ctata ad l. 4. d. V. S. item Wegner, ad all. l. 4. Hanffm. Resolut. 2.
lit. b. Kitzel. all. loc. Bocer. all. loc. n. 15. Budel, d. Re Nummaria-
lib. 1. cap. 1. n. 46.

§. 9. Appellatur quoque Nomisma, *Hotomann. all.*
loc. seu Numisma all. l. 28. d. Usufr. l. 9. §. 4. ad Exhib. Argentum,
sicut in *Transalpinâ Galliâ* qualemcunque nummorum spe-
ciem simpliciter vocari argentum docent *Alciat. ad l. etiam*
aureos 159. d. V. S. n. 6. Sixtin. d. Regalib. lib. 2. cap. 7. n. 8. in fin.
Hanffm. Resol. lit. e. unde proverbium, point d'argent, point
de Suisse; de Hebræis idem asserit Rebuff. ad d. l. in pr. Sixtin. all.
loc.

§. 9. Di-

§. 10. Dicitur etiam Æs, unde per æs nummorum omne genus, sive aureum sive argenteum significatur, *Wegner. ad all. l. 159.* nam prodigis, quibus non deerant aurei & argentei nummi, bonis interdicebatur hoc modo: Ære, commercioq; interdico, *Paul. l. 3. sentent. tit. 4.* hinc mancipatio dicitur facta per æs & libram, §. 1. d. *Test. Ord.* & ærarium quoq; dictū, licet in ea nummi aurei & argentei soleant reponi *Gædd. ad all. l. 159. n. 3.* & æs alienum, quamvis de argenteis & aureis sermo sit, *Cujac. 7. Obs. 33.* imo eā voce omnia bona & facultates, nullo ad nummū habito respectu, veniunt, unde tritū qui non habet in ære, luat in corpore, *Hanffm. resolut: 2. lit. a.*

§. 11. Vocatur insuper Fretium, l. 1. ff. d. C. E. illud enim propriè contractui emptionis venditionis convenit, cui nummus essentialiter inservit, pr. §. 1. §. 2. *Instit. d. Empt. Vendit.* nam nulla emptio sine pretio seu numeratā pecuniā, quippe quæ essentialiter rei ingreditur, l. 1. ff. de rer. permut. d. §. 2. esse potest, l. 72. d. C. E. & uti *Ulpian: in l. 2. §. 1. eod.* loquitur, nulla sine pretio est venditio: hinc dicitur pecunia pretii in l. 13. ff. d. *Pignor. act.* *Magnif. Redekerus in ff. d. contrab. Empt. l. 6.*

§. 12. Venit denique nummi nomine Moneta l. 6. §. 1. ad L. *Jul. pecul. l. 1. C. d. Fals. Monet. Rubr. C. eod.* dicta à monendo, ideo quod vel auctoris s. Principis, aut valoris publici, aut alterius cujusdam rei nos moneat *Bornit: lib: 1. cap. 1. vel quod informet subditos se eidem magistratui esse subiectos, cujus imaginem præfert moneta Boccer. l. 1. cap. 1. n. 5. Luc. 20. v. 24. 25. Matth. 22. v. 21. vel quod moneat, quod non sit fraus in metallo vel pondere Coras. Bornit. d. loco. Ast Besold, in The-saur. Pract. voce, Münz/ monetam à monendo deductam credit, propter officium sc. finem & usum, quod signi impressione, & certi auctoris inscriptione, temporis, ponderis, & valoris nos admoneat *Jacob. Alemann. in palæstra Consult. Conf.**

*Conf. 8. q. 1. part. 18. idem Dinner. disp. 1. Tb. 1. tradit, quod se-
de nostris temporibus futura secula commoneat.*

§. 12. Appellatione autem monetæ etiam venit officina monetæ, ubi moneta formatur *l. 6. §. 1. ad L. Jul. pecul. l. 2. C. d. Fals. Monet. l. 38. d. pæn.* 2. Moneta aurea & argentea *Rubr. §. 1. t. C. d. Fals. Monet.* 3. Aenea, *Dan. Moller. in Constit. Aug. p. 2. const: 29. n. 1.* 4. Dea Juno, etiam Moneta vocitata, quæ pecuniæ curam gerebat, & graviter, ex erronea gentilium opinione, ulciscabatur dolum in nummis commissum *Hanffm. Resol. 1. l. e. Bornit. all. loc.* Unde Suidas Junonem Monetam cultam à Romanis scribit quasi *ὀμβροῦν*, quod iis in bello adversus Tarentinos, & Pyrrhum de pecunia laborantibus, benigno responso, ope, consilioque adstitisset, in cujus postea templo nummi percussi, *Brisson: in voce Moneta. German: moneta vocatur Münz/* cujus vocis ambiguitas potest videri apud prælaudatum *Besold. all. loc. & Hanffm. Resol. 1. l. f. unde, Münzer/* de quibus infra.

CAPUT II.

DE NUMMI NATURA ET USU.

§. I.

UT ad naturam nummi proximius accedamus, ea ex definitione ejus omnium optimè patebit: Describitur autem in *l. 1. d. Contrab. Emt.* quod sit *materia forma publica percussa, cujus perpetua æstimatio, difficultatibus per mutationum, equalitate quantitatis subvenit.* Materia verbum generale est, denotans hic rem fungibilem, aliàs omne exprimit, ex quò aliquid fit, *l. 7. §. 7. d. A. R. D. l. 24. eod. §. 25. Instit: d. Rer: Divis: l. 7. §. 1. d. Supellect. legat:* adeoque & ambitu suo complectitur id ex quo nummus formatur, sumiturque synechdochicè materia pro materiato, seu pars materia-

materialis pro toto essentiali, *all. l. 1. d. Contr. Emt.* itaque ex
J.C. præceptis, genus illud, ad describendum nummum, non
est omnino inconueniens, *arg. l. 10. ff. d. J. & J. l. 31. d. A. R. D.*
l. 62. d. R. J. Alterum definitionis membrum, quod dat ef-
fe, *l. 9. §. 3. ad Exhib.* indicat publicam & legitimam formam,
quâ valor nummi extrinsecè est definitus, *Perez. ad tit. C. d.*
Veter. num: pot: n. 2. Paul: Laym. in Theol. moral. l. 3. tr. 3. p. 1. c. 5.
n. 1. 2. ut scilicet distingvatur ab omni materiâ rudi, aliisque
rerum speciebus, ex quibus nummus fieri potest; quia ali-
às nummus non est talis, nisi insigni publico certus ipsi va-
lor fuerit additus. Nec materialem partem definito adæqua-
tam in descriptione desiderabis, isthæ enim per æqualitas
tis quantitatem, & perpetuam æstimationem *in d. l. 1.* expli-
catur, sci. ut sit speciei probæ, & ponderis debiti, **Guth an**
Rorn und Schroot / uti Germani loqui amant, *per l. 1. C. d. Vet.*
num. potest. Tria enim ad justitiâ nummi essentialiter requi-
runtur: legitima cudendi auctoritas; materiæ integritas; &
3 justum pondus. *P. Laymann. d. l. n. 4. Augustin: Barbof: ad c.*
quanto 18. d. Jurejur. n. 5. Ut itidem constet cujus usionis cau-
sa nummus fuerit inventus, quod Jurisperitis, in defini-
endis rebus, non est in frequens §. 1. *Inst. d. Tutel.* ultima descri-
ptionis verba præcipuum ejus describunt finem, *de quibus su-*
periori & in hoc capite agitur.

§. 2. Porro, ut naturam nummi plenius investigate-
mus, curatiùs quodammodo ejus causæ sunt pensandæ, sci-
re enim est rem per causas cognoscere: maximoperè enim
inter est, inter rationes à principiis proficiscentes, & eas quæ
ad principia ferunt, *Aristotel. lib. 1. Ethic. cap. 4. & Angel. Conf.*
996. in pr. tunc demum unumquodque scire & intelligere
arbitramur, inquit ille, cum causas primas, & principia usq;
ad elementa cognoscimus & intelligimus, quem sequitur *Ris-*
min: Jun; in suo Consil. 339. num: 112. vol. 3. hinc eleganter *Bar-*
tol. in

Requisita
nummi perfecti
& talia!

sol. in l. admonendi 31. ff. d. jurejur. asseverat, quod verè scire, demum sit, per rationes & demonstrationes scire, unde & Hesiodus laudatus ab Aristotel. citat. loc. eum duntaxat, qui rerum potest cognoscere causam, felicem judicat, Joann. Bapt. Costa, in tr. d. Fact. scient. & ignor. Inspect. 61. n. 6. seqq.

§. 3. Primò itaq; ut constet de nummorum inventore, sciendum est, quod concordantes in eà re non sint DD. opiniones: Sunt qui filio Lamechi Tubalkaino hoc assignant, propter verba *Genes. 4. v. 22. Ein Meister in allerley Erz und Eisentwerck* / imo *Joseph. lib. 1. cap. 3. antiquitat.* nummorum inventum tribuit ipsi Caino, quem tamen stringit *Bornis. lib. 1. cap. 3. in fin.* Alii verò Tharam patrem Abrahami primùm monetam fabricasse scribunt, quos magno numero recenset, *Kitzel. Cl. 1. Theorem. 5. lit. B Guido Papa Decis. 493. Albert. Rosat. in l. 1. d. Contr. Emt. Budaus d. asse lib. 5. Budel. l. 2. cap. 2. n. 7.* & multi alii. Nonnulli Noë nummi inventionem adscribunt, allegati ab *Hanffm. Resolut. 3. lit. E. Ælian. lib. 12. Histor. cap. 10.* Aginetas commendat, sed *Johan. Scheffer. in suis notis*, hoc nullibi, ait, reperio: Quidam ex l. 27. §. 4. ff. d. *Aur. & argens: legat.* Philippum Macedonia Regem laudant: Alii æreum nummum Jano, quod de nummis Italicis verum credit *Macrob. lib. 1. Satur: cap. 7.* aureum autem & argenteum Lydis addicunt: Non desunt qui Servio Tullio Rom. Regi id tribuunt: Nonnulli primum volunt Erichthonium Atheniensium: Alii Naxiis, Lyciis, alii aliis primum locum deferunt: Optimè faciunt qui ingenuè cum *Plin. lib. 33. Histor. cap. 3. Limneo lib 3. cap. 2. jur. publ. & Hanffm. Resolut: 3.* de primò nummorum inventore liquidò non constare fatentur, est enim isthæc talis ignorantia, quam quis sine rubore potest allegare.

§. 4. Hoc tamen certum, viguisse nummi usum non longe post diluvium, adeoque multis abhinc seculis, uti

uti constat *Genes. cap. 20. v. 16. & cap. 23. v. 15. 16.* ubi mētio fit ejus pecuniæ, das im Rauff gang und gebe war. Non tamen unò eodemque tempore ab omnibus fuit inventus: diu enim Hunnorum aliarumque Gentium divitiæ in armentis consistebant: De German. testis est *Cornel. Tacit: d. l.* Indi quoque ante Hispanorum adventum proventuum permutatione, non *lethali pecuniâ*, ut ait *Martyr. lib. 10. decad 3.* mercabantur, & quod adhuc hodiè Lappi, aliique Septentrionis populi, aurò argentòque destituti, mercaturam rerum commutatione exerceant, testatur *Arnis. d. jur. Maj. l. 2. c. 7. n. 7.* Romanos quoque beneficiò permutationis diu exercuisse commercia indicat *l. 4. C. d. Commerc: & Mercat. Hanffm. all. loc.*

§. 5. Postquam autem à nonnullis Gentibus primò fuit inventus nummus, cæteri populi illum tacito suo consensu approbarunt & receperunt *arg. § 1. 2. Instit. d. Jur: Nat: Gent. & Civil. l. 1. §. fin. d. Just. & Jur. Afferimus ergo originem, usum ac inventum nummorum juris esse gentium secundarii; non autem juris naturalis vel gentium primævi; quia ex simplici ratione non fluit, nec cum ipso genere humano cœpit; Arist. 5. Eth. 5. Nec absolutè juris civilis, nisi quævis civitas singularem nummorum speciem, alibi non receptam, constituit: arg: l. 6. l. 9. de 7. & 7. Cæterum uti per inventum nummorum s. pretii, emptio & venditio fuit à permutatione separata, cum ipso contractu, juris gentium est: l. 1 §. f. d. Contr. Empt. l. 5. d. Justit. & Jur. §. 2. d. Jur. Natur. Gent. & Civil. Hanffmann. Resol. 3. lit. C. Sixtin. d. Regalib. lib. 2. c. 7. n. 3. Pinell. ad Rubr: C. d. Resc. Vendit: part: 1. cap. 1. n. 25. Molineus d. Commerc. & Usur. n. 695. Bocers d. Jur. Monet. cap. 1. n. 17. in fin. Moneta itaque seu nummus quæ originem & usum communem, est juris gentium *arg. §. 1. 2. Instit. d. Jur. Natur: Gent: & Civil.* quæ specificum valorem autem, quatenus*

idem nummus non ubique idem pretium denotat, est juris civilis, *Cujac. lib. 33. Paul. ad Edictum, in explicatione l. 1. ff. d. Contrab. Empt. eumque secutus Bocer. c. 1. n. 18. seqq.*

§. 6. *Causa Efficiens principalis est ipsa Majestas, de qua cap. 5. infr. Finis nummi, est commerciorum necessitas, & ita Reipubl. salus, de quo c. i. & infra §. ult. h. c.*

§. 7. Sequuntur *Causæ Internæ, scil. Materia, & Forma: De Materia, quæ formæ receptaculum est, Schurff. 2. Conf. 60. n. 7. Molin. d. Usur & Commerc. q. 92. n. 703. Borrii c. 5. Hanffin. Resol. 12. l. a. primum erit agendum: illam autem pro diversitate temporum & locorum variam esse, ac olim fuisse aucthorum testantur monumenta: Clazomenii cum stipendia militibus persolverent, ferreos nummos percusserunt, *Aristotel. lib. 2. Oeconom. c. 1. de Britannis scribit Julius Caesar commentar. de bell. Gall. lib. 5. quod nummò ferreo, & annulis ferreis, ad certum pondus examinatis, pro nummo usi sint: Spartanorum Legislator Lycurgus omnem auream & argenteam monetam antiquavit, ferreamque substituit, Matth. Hostus in elegantissimo tractatu de Re Nummar. veter. l. 1. c. 7. n. 4. de Byzantinis idem asserit alleg. Hostus: Romanis tamen id metalli genus ita semper displicuit, ut nullos ex eò conflarent nummos l. 9. §. 2. ad l. Corn. de fals. Hotomann. l. 1. c. 1. Bocer. c. 2. n. 5. idque proculdubio ideo, quod difficulter funditur, & cum æruginem facile contrahat, servari diu pondus legitimum non potest; imò valorem cum aliis rebus proportionatam, haud facile ferrum continet, Bocer: d. l. n. 5. & 6. Hotomann. citat. loc. Syracusanus Dionysius argentario destituto præsidio, stagnæum nummū (ut habet lectio Florentina, stagnum enim olim dixerunt *Cujac. n. Observ. 1.*) percussit, & invitos Syracusanos iis pro argenteis uti cogit *Gotbofr. ad l. 9. §. 2. ad L. Cornel. d. Fals. Aristotel. loc. cit. Nigritæ, Lybiæ populi, è plumbò candidò, quod est stannum, nummos signa-*
ruat**

ruunt, quos Majulas appellarunt, testis est *Hofius all. loc. n. 9.* idem fecerunt habitatores Insulæ Taprotanes: sed Romani itidem stanneos pariter & plumbeos respuerunt *d.l. 9. §. 2. b. 2.* idq; hac ratione, quod propter mollitiem assiduâ tractatione facile signa & pondus mutetur, manusque eorum contactu sordescant, *Hotomann. d. loc. Tholosan: 36. Syntagm. 2. n. 7. Bocer. c. 2. n. 4.* Alios quàm chartaceos nummos, quadratos, Regisque sigillo impressos, quos, vetustate absumptos, in aulam referunt, & novos recipiunt, non habere Tartaros Catharinos refert *Jobann. Auban l. 2. c. 8. d. Morib. Gent. Hof. all. loc. n. 19. Arnif. d. jur. Maj. lib. 2. c. 7. n. 7.* & quod Lugduni Batavorum durante obsidiō hispanicō nummi chartacei fuerint percussi, tradit *Budelin: cap. 1. n. 34. De Chartaceis nummis latius potest videri Reisner. Volater. in cap. 2. Oeconom: Aristot.* Apud antiquos etiam Germanos extitisse nummos ex ligneis asperis & quadratis, declarat *Lazius d. Republ: Roman: libr. 3. cap. 3. Tilemann: p. 3. c. 4.* Apud magnum Tartarorum Cham, tenentur mercatores, pro pretiosis lapidibus, auro & argento, monetam Regis, de interioribus mori corticibus percussam, accipere, *Hofius all: loc. n. 15.* Aliquando quoque loreos s. coriaceos nummos in usu fuisse, scribit *Sixtin. d. Regalib: lib. 2. c. 7. n. 5. Arnif: all: loc:* imo nostro seculo tam coriaceos, quam stagneos nummos esse percussos, experientia testatur: longè quoque viliores materiam à veteribus fuisse adhibitam docet *Hanffn: Resolut: 14. per tot: Hof: all: loc. n. 14 seqq.* quam tamen materiam omnem, licet illa apud veteres fuit ordinaria & usitata, nos, inventis nobilioribus metallis, pro extraordinaria, minus frequenti, & rariori agnoscimus, quæ non nisi urgente necessitate erit percutienda, *Decian: lib. 7. c. 23. n. 28.* ita tamen ut illâ cessante, percutientes tales nummos redimere, & cum justis permutare sint obstricti, *arg. l. 13. §. 1. ff. Commun. pradior: sam rustici: quam urbana:*

ban. l. 11. d. Eoict. Hanffm. Resol. 14. l. a. & hoc observavit Fredericus II. Impp., qui percussis ex corio nummis, per præconem edici curavit, se bello finito pro singulis nummis aureum persoluturum Hanffm: alleg. loc. lit: F. ibiq; Dd. de Frederico Anobarbo idem testatur Hostus lib. 1. c. 7. n. 12.

§. 8. Repudiata ergo priori materia, dedecus videtur supremæ majestatis, nummos abjectæ & vilis materiæ, præter necessitatem, in usum obtrudere publicum: Non enim cæteris rebus æqualitate quantitatis & bonitatis suæ hujuscemodi materia respondet. Sapientioribus itaque tria metalla in benè ordinatis Rebus publ. aurum, argentum, & æs admittere placuit l. 2. §. 30. *O. J. pr. Instit: quib. mod. Re contrab. arg: l. 9. §. 2. ad L. Cornel. d. Fals.* Apud Romanos tamen, quia illi diu æreis nummis usi fuere, inventore, uti creditur, Saturno, cui ideò à Gentilibus ærarium fuit consecratum, ab illis nomen retinuerunt, & ita appellatione æris tam aurei quàm argentei veniebant nummi, uti supra c. 1. §. 10. adduxi.

§. 9. Adeoque prudentiores id egerunt, ut perpetuò de certò auri & argenti valore constaret, & nihil utiliùs & salubriùs duxerunt, quàm ut nummi puri, ex puris cuderentur metallis, quod de Græcis & Romanis adserunt *Freber, lib. 2. cap. 5. & Budel. lib. 1. c. 1. n. 20.* & crimine falsi & peculatus tenebatur, qui auro argentum vel argento æs miscebat l. 1. ff. ad L. Jul. pecul: l. 9. ad L. Cornel. d. Fals. Elegantissima sunt Regis Gothorum verba apud *Cassiodorum lib. 7. variar: 32. Auri flamma nullà injuria permixtionis albescat, argenti color gratia candoris arideat, æris rubor in nativà qualitate permaneat: & puram tantùm materiam veteres quoque Imperii Recessus agnoscunt, Recess. Imp. d. anno 1500. n. 21. von der gülden und silbern Münz wegen / ibid. von feinem Gold und Silber ohn allen Zusatz / S. R. J. d. anno. 1551. §. so haben wir uns auch*

46. & tale aurum excoctum vocatur obryzum, quia simili colore quo ignis rubet, *in l. 3. C. d. vet. Numism. potest. lib. 11. tit. 10. l. unic. C. d. Oblat. Potor. lib. 12. tit. 49. l. 1. C. Theodos. d. Ponder.* argentum verò illud purissimum, appellabatur pustulatum s. pustulatum vel postulatum *l. 31. ff. locat*: quod coquendo in pustulas adsurgat *Cujac. Observ. 7. cap. 39.* aliam derivationem exhibet *Molin: q. 100. n. 785.* aliam ex Budæo depromit *Gotbofr. ad all. l. 31. lit. J. German. pur / lauter / fein- lötig Silber oder Gold*: idque eleganti ratione statuit *Lampad. nec à justitia vel æquitate recedit.* Postea tamen per pragmaticas Imperii Sanctiones *R. J. d. anno 1559.* & subsequentes rei monetariae constitutiones, Tum propter impensas monetarias, *Schlegelschlag* / Tum quod ex aurò excoctissimo, quod tractationem, propter mollitiem, sine magnò suo detrimento ferre non potest, admixtione nummos formari, permittunt, *Molin. q. 110. n. 769. Bocer. c. 2. n. 29.* & quod argentum temperatum operi aptius & magis idoneum sit *Molin: q. 110. n. 785. Bocer: loc. alleg. n. 30.* metalli admixtionem ita esse receptam, ut vix possit abrogari *arg. l. 33. 34. seqq. ff. d. LL. tradunt Dd. Kitzel. Cl. 5. q. 1. n. 11. Coler. d. Process. Execut. part: 1. cap. 10. n. 10. Sixtin. d. Regalib. lib. 2. c. 2. n. 86.* cujus tamen quantitas lege publicâ, ad evitandas nonnullorum monetariorum fraudes, præprimis in Edicto monetario Ferdinandi I. d. anno 1559. & Imperatoris Maximiliani d. anno 1570. & 1571. est determinata, adeoque inventa distinctio inter marcâ argenti puri, & coloniensis.

§. 10. Mixturam vero, *den Zusatz* / monetarii ita temperare solent, ut auro, argentum, vel cuprum adponant, *wird mit roht und weiß beschickt* / additamentum verò argenti est cuprum, quod vocatur, *das Roht.* Gallis hæc admixtio dicitur *Aloy*, Itali & Dd. communiter eam vocant *Ligam* & *pede*, Germ: *der Zusatz / Pagament* / &c. hinc receptâ admixtio-

admixtione *Bodin. lib. 6. d. Republ. c. 3. p. m. 1067.* tam in
nummis aureis quàm argenteis æquabilem optat propor-
tionem, distantiam sc. à purissimis quartæ & vigesimæ partis,
puriolem enim aut facile quati; aut sensim usu deteri putat,
dependet autem illa proportio ex ratione seu æstimatione
auri ad argentum, quæ non eadem olim fuit ubique *Bodin:*
all. loc. Alciat. ad l. 5. ff. si cert. petat. n. 72. facit duodecu-
plam, illamque proportionem durasse usque ad tempora Ve-
spasiani *Plin. lib. 19. cap. 1.* probat, *Budeus d. Ase lib: 3. p. m. 272.*
decuplam credit, & hanc proportionem quoque agnovit
Libius lib. 8. decadis. 4. septuplam cum semisse ex *Suetonio c. 54.*
colligunt *Dd.* & quindecuplam ex *lib. 33 Plini cap. 3.* ubi ta-
men de lectione non conveniunt, De nostro seculo *Hanffman.*
Resolut. 12 lit. e. undecuplam cum quartâ parte addere cona-
tur, ita ut XI. marcæ & una quarta argenti, unam auri confis-
ciant marcam, *Tilemann. p. 1. cap. 9* cum quò tamen non con-
venit *Hofstus lib. 5. cap. 4. p. m. 725.* prolixius hac de re *Covar-
ruias d. Veter. Collat Nummor. cap. 3. §. 2. Molin. d. Commerc.
& Usur. q. 100. n. 777. seqq. & allegatus Dnus Hofstus.* Sed quia hæc
ἀναλογία pro temporis ratione fuit varia, & ex hominum æsti-
matione, & multitudine hujus vel illius metalli dependet,
l. un. C. d. arg. pretio. Alemann. in palastr. consultat. 8. fol. 492.
nos illam discernendam Monetariis & Gardinis relin-
quimus.

§. II. Sicut vero aurum & argentum, cum argento & ære
misceri, ita quoq; ab iis iterum inventum sc. aquâ regiâ, posse se-
parari, tam sacra pagina. *Prov. 17. v. 3. Pf. 12. v. 7. Pf. 66. v. 10. Jer.
6. in fin: Malcach. 3. v. 3. 1. Pet. 1. v. 2.* quam experientia testa-
tur. Num autem sic penitissimè ex purgetur, ut ad summum
culmen, granorum sc. 288. possit deduci, *Dd.* non conveniunt,
negat hoc *Covarrub: d. veter; collat: nummor; cap: 3. Budeus l. 3.
d. Ase,*

d. *Affe.* affirmativam tenet *Budelin;* lib. 1. cap. 11. § 12. & priorē sententiam vacuam, inanem, & ridiculam appellat, quod Magister in arte monetaria, quem ego consului, confirmavit, intendit enim illorum ratio, marcā esse 288. gran. vel 256. pf. Quod nemo artis peritus facile negabit.

§. 12. Aurum Alchimicum s. Alchimisticum Dd. in diversum rapit, *Afflicet:* tit. d. *Regalib.* v. 21. & plurimi, illud ad monetandum esse habile arbitrantur, contrarium verius credit *Decianus* lib. 7. c. 23 n. 12. *Adamus Keller.* lib. 2. d. *offic. juridico Polit.* c. 19. *Bocer.* c. 4. n. 11. ad alium vero usum licitè posse adhiberi sibi persuadent; ubi simul monent, quod non singulis, qui plerumque exercitio & usu hujus artis omnes suas absument facultates, sed tantum Principibus & locupletioribus, confectio illius auri sit permittenda. *August. Tbuanus Histor.* lib. 48. pr. de Granatæ Rege Bulhari scribit, artem metalla cætera in aurum transmutandi percussisse. Memorable idem recenset exemplum *hisor.* 104. in fin. de puero septenario, cui nomen Christophorus Müllerus, fabri lignarii filio in Quadis, quod ei ann. clō lxxciii. loco dentis, qui ei anno critico exciderat, maxillaris aureus optimi auri pannonici sit renatus. Cæterum non desunt, qui planè artem alchimisticam improbant, illamque fallacem & fatuam dicunt *Tessaur.* p. 1. n. 42. *Viv. Comm. opin.* 519. in fin. Ipse Pontifex in cap. un. d. *Crimin. Falsi in Extrab. Commun.* non solum ex auro Alchimicō nummos cudere vetat, sed & eos, qui istiusmodi aurum vel argentum fecerint, fieri mandaverint, operam præstiterint, vel expenderint, infamix notā, aliisque pœnis afficit. Nos brevitatis studio illam litem Chemicis commendamus, ut oleum operamve, pro lubitu, perdant, & ex auro fumum conficiant.

§. 13. Ad materiam autem spectat, ut justum, verum, & legitimum pondus habeat, German: gültig am Schrot und

C

und

und Gewicht / h.e. ut debita adsit metalli quantitas, lege publicâ determinatâ, cuique nummo attribuenda, l. 1. C. d. Veter. Numism. potest. l. 11. & tale pondus si absit, licetè nummi reprobari possunt, alleg. l. 1. cum alias reprobatores legitimæ monetæ lege Cornelia de Falsis teneantur, Gotbofr. ad d. l. 1. Paul. 5. Sentent. 25. §. 1. De ponderis autem quantitate, quia jam de illa hoc cap. §. 9. fuit actum, & uberius infr. cap. ult. erit agendum, hic ulterius non sumus solliciti.

§. 14. Sicit se jam alterum nummi essentialè, sc. *Forma*: Materia enim & Forma totam nummi substantiam absolvunt, & veram ejus essentialiam ingrediuntur: unde miror, tam magnæ eruditionis virum, & aliàs accuratè philosophantem, Lampadium, in tract. de Natur. numm. in ipso impigisse limine: non enim forma, uti vult, qualitas tantum est extrinseca, ideo adhibita, ut mortales dependendi onere auri argenteve liberaret, sed veram, uti dixi, nummi ingreditur essentialiam. Forma enim ipsa, & ita pars substantialis monetæ, in quantum moneta, non consideratur ut corpus vel materia, sed uti quantitas & valor impositivus, in ipso publico caractere consistit, & ita dat esse rei, ut quælibet moneta, in quantum talis, non deducatur in contractum, vel quantamcunque dispositionem, nisi ratione impositivæ quantitatis, & externi valoris. Accedit, quod nummorum æstimatio debeat esse certa, l. 3. d. in lit. jur. arg. l. 35. §. 1. d. Contr. Emt. l. 42. d. Fi de just. Certa autem dici non potest, nisi accesserit vera ejus & propria indicatura, quæ, per formam legitimam, justum nummi exprimit valorem. Facit quoq; huc, quod cum de jure quilibet nummus debeat esse ejusdem potestatis, & uniformis pretii, l. 3. d. eo quod cert. loc. l. 1. sibi perpetua æstimatio, d. Contr. Emt. l. fin. C. d. Veter. Numism. potest. lib. 11. inde necessariò requiratur forma. Materia enim absq; forma considerata non dici potest nummus, quia
mate-

materia & forma cujuscunque rei essentiam constituunt. Nam quia pecunia recipit functionem formalem, & identifi-
ficam cum aliâ pecuniâ, etiam diversæ speciei vel materiæ,
l. 65. d. Verb. Oblig. sequitur quod illa functio & æquipollen-
tia, non possit consistere in solâ materiâ, quæ non solet esse
eadem, nec in sola bonitate extrinsecâ, seu valore imposi-
titiõ & publico caractere, qui est signum nummo impres-
sum, sed in utroq; scilicet materiâ & formâ, ad denotandû vide-
licet, nummum oblatum ita signatum justî ponderis, probæ
speciei, & expressi valoris esse, tantundemque valere si-
gnatum, quantum valeret in rudi massâ, *l. 1. C. d. Vet. Numism.*
potest. lib. 11. tit. 10. Forma autem alio nomine indigitatur figu-
ra, character, cœlatura, effigies, indicatura, nota, imago.
Ast Jctus Paulus in *l. 1. d. Contr. Emt.* & Imperator Leo in *No-*
vell. 52. formæ nomen eligunt, quæ per impositum caracte-
rem nummi exprimit valorem, *all. l. 1. d. C. E.* Valor enim
nummi externus in suis requisitis consideratus, quod cum
ipsâ non convenit bonitate, legitimus haud est, talesque
nummos, si ea temporum esset felicitas, ubi sentire quæ ve-
lis, & quæ sentias dicere liceret, facile quis spurios & adulte-
rinos vocitaret.

§. 15. Olim quidem valor nummi magnitudinæ & pondere
fuit æstimatus, ut tamen ab hac liberarentur molestiâ morta-
les, notâ scilicet signõ impresso fuit definitus, *Arist. 1. 1. Polit. c. 9.* Prisci
Romani qui re maximè pecuariâ abundabant, signum bovis,
porci, ovis, suis insculperunt nummis, idem fecerunt Athe-
nenses, quorum princeps Theseus ad monumentum suæ vi-
ctoriæ, cum dejecisset Charantonium sive Menœis Taurû, vel
ut *Camer. p. 314. d. Monet. Veter.* ad celebrandam rem rusticam,
nomisma effigie bovis signavit, quem teste *Plinio lib. 33. cap. 3.*
imitatus est Romanorum Rex Servius, qui æs grave bovis
figura notavit *Polydor. Virgil. lib. 2. d. invent. rer. cap. 20.* Ne-

ro Cæsar in habitu citharædi se nummo inculpfit. Sed de e-
jusmodi typis latè *Alex. ab Alexandr. 4. Geneal. dier. 15.*

§. 16. Successu inde temporis Imperatores Romani,
quia character testis veritatis & justitiæ esse debebat, suum
vultum & nomen, cum inscriptione, impresserunt, uti con-
stat, *ex Matth. 22. v. 20.* Sic Vespasianus, cum primum fasces
Imperii arriperet, aurum & argentum suâ signavit effigie,
Tacit. Histor. 2. quod & ante illum Reges tam Persarum, ut
Darius, quàm Macedonum, ut Philippus, præstiterunt. In
nostrò Imperiò Germanicò magnus est characterum cumu-
lus, quibus recensendis paginae præsentis vix sufficerent. In
constitutione tamen Ferdinandi I. d. anno 1559. §. 10. *wie a-*
ber vorgestellte Sorten / omnium nummorum forma &
character est definitus, ita ut uno latere Aquila biceps, in-
fertò ejus pectori globò imperii *des Reichs Äpfel /* cum nu-
merò valorem numismatis denotante, & nomen Imperato-
ris insculpatur, Altero verò latere insignia, & nomen Domi-
ni monetalis, cum inscriptione solitâ, imprimatur. Et quam-
vis à Principibus hoc non attendatur, liberæ tamen Imperii,
& aliæ quædam civitates provinciales, qd. Imperatoris privi-
legium & justam monetam laudant, constitutionem illam
obobservare adhuc videri volunt.

§. 17. Ultima hujus capituli pars usum promittit num-
morum, qui hic non denotat servitutem, h. e. jus alienâ re
utendi, salva rerum substantia, *pr. Inst. d. Usu & Habitat. nec*
possessionem, l. 11. d. V. S. nec consuetudinem, uti passim
in jure l. 1. §. 1. 2. d. 2. sed finem: qui nihil aliud est, quàm
dimensio & æstimatio justa, ad quam res omnes in Republ.
determinantur: Finem enim suum consequitur nummus,
quando rem in commercio existentem, æqualitate quantita-
tis æstimat *l. 1. ff. d. contrab. Empt.* adeoque cæteras res, quæ
plurimum inæquales sunt, & maximam sæpiuscule com-
merciis

merciis præbent difficultatem, æstimando & dimetiendo æ
quales reddit, ne quis cum alterius damnò fiat locupletior.
l. 14. d. Cond. in deb. l. 206. d. R. J. quod certè eveniret, si
quis e.g. bovem forte cum vitulò, aliis rebus deficientibus,
commutare cogeretur. Ad hoc itaque incommodum evi-
tandum, instrumentum quoddam, humanæ vitæ utilissi-
mum, in quod omnia potest converti *l. 2. C. d. Constit. pecun.*
fuit inventum, quod indigitatur Nummus *c. 1. §. 1. b.* cujus
usus ex permutationum & commerciorum necessitate, & ita
ex jure Gentium, *arg. l. 5. d. justit. & jur.* suum traxit origi-
nem, *all. l. 1. d. C. E. cap. 2. §. 5.* non tamen unò eodemque
tempore, uti *§. 4. supr.* fuit declaratum. Nonequidem nu-
merari statim cœpit nummus, sed diu illius usus in magnitu-
dine & pondere acquievit, ut tamen hisce subveniretur mo-
lestiis, post signari & numerari incepit *supr. cap. 1. §. 3.* Usus
certe nummorū non exiguum nostrum jus Civile agnoscit;
ostendimus enim *supr. c. 1. §. 8. cap. 2. §. 1.* quod in genere suo
functionem recipiant, & ideo etiam mutuò dari possunt: ob-
jectum enim mutui est res fungibilis *l. 2. §. 1. d. Reb. Credit.*
Nummorum quoq; ususfr. quidam constituitur, *l. 1. d. Usufr.*
ear. rer. que usu consum. l. 28. d. Usufr. & quemadm. qs. utat.
fruat. sed talis, cujus objectum sunt res fungibiles quæ usu
consumuntur, *Rubr. all. tit. adeoque etiam nummi, qui di-*
cuntur quantitates, & corporibus opponuntur, hic ut spe-
cies, in genere restituendæ, considerantur l. 51. d. legat. 1.
Magnif. Dnus. Præses in ff. ad Tit. d. Usufr. ear. rer. que usu con-
sum. l. 4. Vocantur autem quantitates propterea, quod li-
cet corpore sint præditi, iis tamen utimur, ut non tam cor-
pus, quam quantitatem spectamus *Pac. ad tit. de R. D. Vete-*
res quoque emisse & vendidisse nummos ex l. 9. §. 2. ad L. Cor-
nel. d. Fals. colligitur. Consistit quoque nummorum usus
ad invicem in permutatione, cujus præcipuum genus hodie
C 3 est

est Collybus s. Cambium, der Wechsel / inde pecunia cambialis, quæ dari solet propter periculum itineris pro pecunia in cambium transcriptâ, *Habn. d. Naut. fœner. n. 2.* & Campfones, qui pecuniis permutandis occupati sunt, & collybum das Aufsgeld / oder Wechselgeld / accipiunt, Germ. Factorn dicuntur. Qui tamen cum veteribus argentariis (quia illi sunt privatæ, hi personæ publicæ) non sunt comparandi, *Franzk. de Edend. n. 29.* sed potius cum illis quos Hamburgenses dicunt Banc-Bürger.

CAPUT III. DE NUMMI CORRUPTIONE.

§. 1.

Ceterum optandum esset, ut nummus §. §. superioribus descriptus, in nostro etiam Imperio materiam & formam Legibus monetariis definitam, obtineret, nec *Taciti* illud passim audiat: Corruptissima Respubl. plurimæ Leges. Siquidem Leges habemus tam prudenter circa rem monetariam conscriptas, ut præter executionem, & continuum usum, nihil amplius requirant, nec vel in meliorem statum reducendæ sint. Ast quod corruptæ reipubl. & mali præfagii nota esse solet, *Herm: Lather: d. Cens. l. 3. c. 10. n. 46.* depravatus & adulterinus nummus, commercia turbat, & magnatum æraria replet. Uti itaque Medici, corpus ægrotum à corruptione liberare conantes, primò causas morbi studiosè inquirunt, dein, ope & medelâ adhibitâ, pristinam sanitatem restituere adlaborant; non absre etiam erit, causas corruptæ monetz ante omnia examinare, & postea de reductione sollicitè curare. Et quamvis, omnes monetam adulterandi, fraudandi, & corrupendi artes, enarrare haud possim; principes ta-

men.

men, ex præceptis & ordinationibus nummariis, cottidianisque rerum argumentis, huc adducere animus est. Est autem, ne in legum principia impingam, nummus corruptus, qui contra legem Imperii, & Edictum monetale est formatus. Quod contingit triplici ferè modo: 1. Respectu causæ Efficientis: 2. Materiæ: 3. Formæ.

§. 2. Corruptuntur verò nummi resp. causæ Efficientis, quando quidem materia ipsa legitima, & simul valor justus est, efficiens verò & auctor talis, qui jus cudendi non habet. Privatus enim si cudat nummos, adulter monetæ censetur *1. C. d. Fals. Monet.* Imò, licet quis jure monetandi gaudeat, & in formandis nummis ab Edictis monetilibus recedat, nec cum ipso Imperatore, Imperii LL. sese accommodat, *R. J. d. anno 1559. §. wehre es auch Sach 178. & §. wo aber jemand / seq. R. J. d. anno 1570. §. alsdann auch die Münzgerechtigkeit / 132. d. anno 1571. §. ferner / daß die beyde / 28. & seqq.* non est à pœnâ immunis, sed potius gravissimam præbet corrumpendi & delinquendi causam. Parit quoque dissensus, & difformitas exterarum nationum, corruptionem, si pede, Edicto que *d. Anno 1559. §. und nach dem die Frembde 50. d. anno 1566. §. und demnach uns samt gemeinen Ständen 175. d. anno 1571. §. sintemahl auch offenbahr 36* haud observatò, deteriores nummi invehantur, probique ex Imperio evehantur. Injustus quoque nummus censetur ille, qui percutitur ab eò qui à Statu quodam Imperii, gaudente jure monetæ, per conductionem, aut aliò quodam titulò, jus illud impetravit, & ex monetariò regali per illicitam mercaturam, proprium & deforme commodum sectatur, & in bonum publicum enormiter impingit, adeoque ipsis monetarū Dnis, & monetariis gravissimas pœnas Imperii leges dictitant *R. J. de Anno 1551. §. so haben wir uns auch 46. d. anno 1559. §. ferner als sich auch 175. d. anno 1570.*

1570. §. als dann auch die Münzgerechtigkeit / 132. & d. anno
1594. §. wir ordnen/wollen und gebieten auch / 102. & cap.
7. *infr.* Quæ sanctiones saluberrimæ, si abs omnibus, vel
præprimis illis, quibus cura rei monetariæ incumbit, ritè
sanctèque observarentur, magnum proculdubiò bonæ mo-
netæ præberent patrociniùm, sed bonæ Leges! corrupta
moneta!

§. 3. Nec minus corruptionem inducit neglectus
dierum probatorialium: dum enim rigorosum illud examen,
& accurata censura intermittitur, quilibet pro lubitu, non
attentâ ligâ, improbos & in Imperio non approbatos, sui lu-
cri & commodi causa, percutit nummos. Depravationem
quoque causatur prætermisso & neglectus juramenti:
quando Monetarii & Guardini, nec Circulo, nec Statui, ad
quod utrumque tamen sunt obstricti, juramentum præsti-
terunt, sed pro lubitu quidvis audent, *d. R. J. d. anno 1559. §.*
deßgleichen da ein Münz-Meister. 177. d. anno 1551. §. und
sollen derowegen 40. d. anno 1570 §. darumb zu weiterer Fort-
setzung/134. d. anno 1594. §. wir ordnen wollen und gebieten
auch/102. in fin. Insuper illi artis Magistri, de vitâ, moribus
& peritiâ artis, sunt probè examinandi: cum autem hodiè
hoc non observetur, sed quilibet, sæpe etiam artis mone-
tandi inexpertes, ad fabricationem nummorum admittan-
tur, evenit ut eò audentius, inventâ officinâ monetali tor-
culari, *Lückmünzen* / ubi nummi non stampantur, sed præ-
muntur, aliisque illicitis compendiis, nummi corrumpantur
& depraventur.

§. 4 Provenit quoque corruptela nummorum ex
nimiâ officinarum multitudine, & abusu hujus regalis: Ni-
mia enim multitudo privilegiatorum, maximum operatur
abusum, imò intolerabilem depravationem, & confusionem
nummorum inducit, *Bodinus d. Republ. lib. 6. cap. 3.* Et cum-
jus

jus monetandi ossibus Majestatis inhæreat, tandem ex re Imperii esse videtur, ut cum Imperatore Status Imperii de restringenda illa monetandi libidine sint solliciti. Privilegia enim in publicum damnum concessa, licitè revocantur, quando præprimis beneficiarii, quod hodiè passim fit, illis immane quantum abutuntur. Veteres Romani, in amplissimo cæterum regno, primis temporibus Romæ tantum in templo Junonis nummos percusserunt. Et Carolus Magnus tanti regale illud habuit, ut nusquam nisi in suo palatiò fuerint signati, *Capit. Carol. Magn. lib. 3. c. 13. apud Lindenbrog. Bodin. all. loc. Hanffm. Rosol. ult. lit. B. Sixtin. d. Regalib. lib. 2. cap. 7. n. 19. Kitzel. cl. 1. Theorem. 10. lit. A. De Regibus Angliæ asserit Carpzov. d. Capit. Cæsar. c. 8. n. 13. & Arnif. d. jur. Majest. lib. 2. cap. 7. n. 4.* quod non patiantur in regnò nummos publicos cudi, nisi in turri Londinensi. Sed hodie, inquit *Kitzel. Cl. 5. q. 2. n. 36.* tanta officinarum est multitudo, ac si regale hoc juris esset privati; & in tantum sunt multiplicatæ, ut quandoque facilius officinam monetariam, in quâ proba numismata in deteriora convertuntur, quam molam frumentariam, in quâ frumenta in farinam rediguntur, reperire liceat. Cæterùm per saluberrimas Imperii sanctiones, *R. J. d. anno 1570. §. und dieweil man/ 133. d. anno 1571. §. und wiewol in mehr angeregtem 27. d. anno 1576. §. wiewol auch 70. d. anno 1594. §. wir ordnen wollen und gebieten/ 102. in fin.* ad inhibendam officinarum multitudinem, cuique Circulo, ne plures quàm tres vel quatuor officinas, exceptis iis qui proprias auri & argenti fodinas habent, *dict. text.* constituent, est provisum. Quibus Recessibus fermè conformis est *ordinatio probatoria Inferioris Saxonie Circuli d. anno 1610.* in qua dispositum est, ut in 6. tantum civitatibus, puta Lubecæ, Hamburgi, Hallæ, Bremæ, Brunsvigæ, & Rostochii cuderentur nummi. Sed ob inter-

D

poliè

politam quorundam protestationem, nec non ipsorum Imperii Statuū conniventiam, saluberrimæ istæ Leges Imperii, & Decreta circulatorum nunquam moribus sunt recepta, *Hanffmann. Resolut. 23. lit. B. Kitzel: all. loc.* adeoque hodie, in maximum Reipubl. detrimentum, morbus ille, aliàs curabilis, gangrenæ instar, corpus affligit, postquam illi, quibus monetæ cura præprimis incumbit, ad exemplum in curiosi medici, medicamina negligunt, vel in diversa consultant.

§. 5. Committitur porrò fraus in ipsâ materiâ, cum vel omninò, vel partim vilior materia pro genuinâ substituitur, & ita nummi ex falsâ & ligâ injustâ conficiuntur. Concessâ enim legitimâ, & ad normam præscriptâ mixturâ, talis nonnullorum monetariorum, & quorum præsidio ac ministerio (de Dominis enim monetariorum id asserere mihi religio sit) illi utuntur, est avaritia, ut ne pœnis quidem acerbissimis, in saluberrimis Imperii constitutionibus definitis, à prohibitâ admixtione deterreantur, ita ut nihil aliud quam multido peccantium licentiam publici criminis augeat. Cæterum quod hodie cuprum plus justò argento adponatur, nemo est qui ignorat: Agnoverunt & veteres hunc morbum, quapropter lege Corneliâ de Falsis, illum, qui aurum vel argentum tingeret, teneri volebant *l. 8. ad L. Cornel. d. Fall* & dum Scævola in *l. 102. ff. d. Solut.* mentionem facit ærosæ abrogandæ pecuniæ, intelligit illam, cui plurimum vilioris æris fuit admixtum: Talem pecuniam Livius Drusus in tribunatu plebis consecit, dum æris octavam partem argento misceret, testis est *Plinius lib. 33. cap. 3.*

§. 6. Corruptitur insuper nummi materia, cum probi, & secundum ligam Imperialem conflati nummi, à nonnullis, nescio quibus nominibus digni, in deteriores & viliores cum magnò subditorum, imo superiorum etiam & Magi-

Magistratum detrimentò, convertuntur, R. J. d. anno 1576. §. und nachdem in eglischen Münzen/ 71. d. anno 1594. §. Dies weil auch durch die Außführer 103. d. anno 1598. §. und als sich noch weiter 57. *Constit: Crimin: Caroli V. artic. III. in fin.* unde aucto vilioris nummi numero, valoris augmentum, non tantum in majoribus & grossis nummis, sed & in rerum mercabilium æstimatione subsequitur, R. J. d. anno 1571. §. und die weil viele Lande 32. d. anno 1603. §. Insonderheit aber wollen wir 56.

§. 7. Haud leviter quoque depravatur materia, quando artifices, præprimis aurifabri, præter necessitatem ex formatis nummis suppellectilem, aliaque ornamenta conficiunt, R. J. d. anno 1559. §. dergleichen ob die Goldschmied/ 173. & seq. Imo aurum & argentum sæpè ad inania & frustranea, superbix, fastus & voluptatis opera, auri & argenti tractatores insument, quod tamen prohibitum *l. un. C. d. aur: publ. prosecut. lib. 10. tit. 72. R. J. d. anno 1530. tit. 17. §. 6.*

§. 8. Ardua quoque corruptionis censetur causa, quando aurea & argentea numismata, valore externo & bonitate intrinseca proba, extra fines Imperii, ad eos, qui exinde debiliores conficiunt, & cum quibus mutux nummarix leges haud intercedunt, evchuntur, R. J. d. anno 1524. §. dergleichen hatt 25. d. anno 1551. §. so haben wir uns auch 46. d. anno 1559. §. und nachdem 50. & §. deßgleichen soll auch 54. d. anno 1570. §. und zu ferner beständiger Handhabung 146. d. anno 1571. §. aber / damit dem hochsträfflich u. seqq. d. anno 1576. §. demnach ordnen und setzen wir / 75. d. anno 1594. §. die weil auch durch die Außführer 103. l. 2. C. d. *Commerc. & mercat.* Non enim solum severè prohibetur ne argentum vel aurum exportetur & præbeatur barbaris, sed etiam præcipitur, ut illud, quod fortè apud illos inventum fuerit, subtili animò auferatur d. l. 2.

D 2

§. 9. Da-

§. 9. Damnum quoque grave sentiunt nummi, quando commercia exercentur cum iis, qui, acceptâ optimâ pecuniâ, merces exponunt frivolas; vitæ hominum inutiles; nec adeo necessarias, sed luxus potiùs & gulæ irritamenta: & ita prætextu exoticarum mercium nummi cum irreparabili damno ad exteras deferuntur gentes, *Hermann. Lather. d. Cens. lib. 3. cap. 10. n. 9.*

§. 10. Quia ad materiam quoque spectat pondus, notandum, quod in eò duplici modò nummus possit depravari; Primò, cum justæ materiæ justum in percussione adimitur pondus: contingit enim sæpiùs quod materia sit optima, pondus tamen illegitimum, quod detrahare ut plurimum solent ii, qui copiâ metallorum destituuntur, *die den Verlach nicht haben* / ut sarciendo hac fraude defectum, probos videantur cudere nummos: quâ ratione efficiunt, ut sæpiùs homines de facultatibus suis plura sperent, quàm in iis est, *arg §. 3. Instit: qui & ex quibus causis manumit.*

§. 11. Alterò modò ponderis corruptio improbitate & avaritiâ illorum hominum contingit, qui vocantur *Ringerer / beschneider / schwächer / wäscher / fälscher / &c. R. J. d. anno 1559. §. hierauff setzen und wollen 162.* qui adeo perfrictæ sunt frontis, ut nudò tanquam capite, rodendo, descapendo, circumscindendo, radendo suum exercere audeant flagitium, & ita *der Münz ihre rechte schwähre gefährlich benemen* / *Constit: Crimin: Caroli V. artic. III.* quod cum Judæorum proprium sit, pœnâ Judæis constitutâ, jure merito coercendum est.

§. 12. Respectu formæ corrumpitur nummus, quando nonnulli novas & varias monetarum formas, in Imperio nec approbatas, nec permissas, efficiunt, & in publicum protrudunt, quæ hodiè in plerisque Imperii circulis adeo invaluerunt, ut characteres earundem, propter multiplicatam

tam varietatem vix agnosci, minus recenseri queant. Cum tamen nulla alia nota quam quæ Legibus Imperii comprobata & præscripta est, sit permessa. R. J. d. anno 1550. §. wie aber vorgestellte Sorten 10. §. hierauff setzen ordnen und wollen wir 31. R. J. d. anno 1666 §. in weitere Berathschlagungen 157. seqq. & §. wir ordnen und wollen auch 169. d. anno 1570. §. wir setzen / ordnen und gebieten ferner 141. & / seq. d. anno 1571. §. dieweil aber viel verbottene 16. seqq.

§. 13. Nec majorem impositus character exprimere debebat valorem & æstimationem, quàm quæ internæ bonitati, extra sumptus monetales, convenit. Quid autem hæcenus factum, nupera inquisitio & devaluatio Hamburgi instituta luculenter ostendit. Cum abusus, qui indies vires & viros auxit, ni obstitissent Smi, hujus circuli principes, in irreparabile detrimentum, excrevisset. Nemini quoque privatorum pro lubitu pretium nummi mutare licet, sed quomodo inter mercatores, aliosve fœneratores obtineat, optimè noverunt illi, quibus Reipubl. salus curæ est, & qui illo flagitio nimium quantum afficiuntur. Ad hæc enim usque tempora tam aureorum quam argenteorum nummorum æstimium, ob multitudinem minorum, adeò fuit auctum, ut singulis fermè anni quadrantibus, majus accesserit pretium, cum tamen bonitati eorum nihil quicquam accreverit. Non desunt circa nummi formam plures corrumpendi causæ, sed quis omnes pœnè innumeros fraudandi modos recenset?

CAPUT IV.

DE NECESSARIA NUMMI CORRUPTI REDUCTIONE.

§. 1.

Imperialis officii proprium esse judicatur, subditorum commoda investigare, illorum calamitatibus medelam.

D 3

adhi-

adhibere, inquit, Imperator Lotharius, quod inter reliqua certè evenit, quando commerciorū fidelissima habetur cura. Nulla enim Respubl. sine commerciis, nec commercia sine probis & legitimis nummis florescere queunt. In illis siquidem magna Reipubl. salus, quam tueri nulli magis convenire, nec alium ei rei sufficere, quam Casarem credidit *Paul. in l. 3. ff. d. offic. Præf. Vigil.* Optandum quidem, ut ab omni quæstu, & commodò privato, secundum LL. Imperii, nummi formarentur, *R. J. d. anno 1570.* § als dann auch die Münzgerechtigkeit / 46. vb. nicht zu ihrem selbstgesuchtem Vortheil / ita de illorum reductione non multum esset laborandum. Quoniam autem in cap. antecedenti probatum est, quibus & quam variis corruptionibus moneta Imperii afflicta decumbat, & quibus malis pecunia Reipubl. nostram turbet, nullum aliud ingravescentis morbi remedium est, quàm ut adhibita salutari medicinâ, ut ut palato quorundam displiceat, maturè expellatur, ne languore penitus emoriatur. Nisi enim id fiat, Germania nostra indies magis magisque ab improbis nummulariis, improbarumque monetarum conflatoribus, & campforibus affigitur, quàm si bello quodam prematur, *Kitzel, Class. s. 9. 2. n. 4. Bodin. d. Republ. lib. 3 cap. 6.* Quòd facere videtur Bogislai Bohemix Regis monitum, filio in agone præscriptum, nesc. ullo modo monetam imminueret, *nec enim, ait ille, pestis ulla, nec bellum, nec devastatio hostilis, nec incendium, a deò potest subditis nocere, quàm perversa monetae defraudatio, Johan. Sandl. in descr. Bohem.*

§. 2. Non autem temerè aut intempestivè isthæc reductio suscipienda, sed prudens moderatio adhibenda, ut vana à periculosis differant. Sin autem flagitium sine modo crescat, ut Reipubl. salus, adeoque imperantium pariter & subditorum commodum & utilitas periclitetur, dum æraria
princi-

principum improbo numismate implentur, & singulorum facultates & reditus, commercia itidem hominum, vectigalia, pacta conventa quæ versantur in societatibus, tutelis, fiduciis, mandatis, rebus emptis, venditis, locatis, conductis, pœnæ denique ac præmia in certa ac dubia redduntur, & omnia ambigua & perplexa fiunt. *Novell. Leon. 52. c. quanto. X. d. Jurejur. Bodin. d. l. in pr.* ita temperandum erit remedium, ut salus populi maneat inconcussa, neve ex damno damnum crescat, sed maturò consiliò, ceu necessitate urgente, omne nefas expellatur, & detestandi mores ex Republ. evellantur.

§. 3. Uti autem potiore reducendi causam, ac necessitatem, ipsa materia s. objectum nummi efflagitat, quando intrinseca bonitas ab externò valore discordat, & LL. Imperii, cæterum saluberrimis, non respondet: ita unicum videtur esse expellendæ malitiæ præsidium, quod anno 22. hujus seculi in reducendâ monetâ est adhibitum; ut sc. ad LL. Imperii, tanto cum consilio promulgatas, fiat reductio. Non enim auxiliò legum destituimur, sed licentia peccandi, & legum contemptus nequã avaritiæ progeniem, audaciorem reddit. Sunt autem istæ LL. Imperii, nempe *d. anno 1559. 1566. 1570. 1571. 1576. 1594. 1603.* & aliæ subsequentes tam prudenter compositæ, ut potiùs executorem, quam censores requirant. Adeoque etiam in Circulis Imperii, ut eò promptior sit observantia & executio, receptæ & approbatæ: cum & inter potissimas Circulorum constitutorum causas monetæ justitia referatur. *Mattheus Steph. d. Jurisd. lib. 2. p. 1. c. 4. n. 48. Thuan: lib. 2. Histor. Caspar. Mantz. de Rep. Rom. t. 4. §. 9. n. 5.*

§. 4. Et certè non exiguum auctoritas Imperatoris & statum Imperii detrimentum caperet, si sanctissimæ illæ constitutiones, tantis cum vigiliis elaboratæ, in magnum Reipubl.

Reipub. dedecus interciderent. Quæ enim honestè cœpta sunt, nec temerè deserenda, nec è manibus dimittenda: cum sit argumentum rei parum prudenter inchoatæ, & evidens esse debet utilitas in legibus novis constituendis, ut recedatur ab eò jure quod diu æquum visum est, *l. 2. ubi DD. d. Constit. Princip.*

§. 5. Nec potest monetæ minoris depravatio & immutatio, sine deformi augmento, monetæ alioquin justæ, nec utrumque sine damno Reipubl. contingere, quòd præsentium & præteritorum temporum exempla, cum magno & irreparabili damno testantur. Nam si argentum vel aurum pretio & valori numismatis non respondeat, subditi, tacitâ quasi collectâ, contra LL. ad incitas rediguntur, & illis de pauperatis terrarum Domini demumpœnam luunt, quòd ne fiat LL. perpetuò provisum est, *l. 1. C. d. Ponder. l. 2. C. d. Veter. numism. potest. l. 5. C. d. Suscept. cap. quanto X. d. Jurejur. Mercatores enim & qui aliàs negotiis humanis operam dant potio rem rationem internæ bonitatis, quam externi valoris habent, & ita auctus nummi valor, pretia rerum auget arg: l. 2. C. d. Vet. Numism. potest. Bartol. in l. Paulus ff. d. Solut.*

§. 6. Nec illæsa manet principum auctoritas, si patiantur insigne, ceu publicæ fidei testem, numismati invalido inscribi, cum LL. omnes uniformem & usualem valorem exigunt, *l. 1. d. C. E. l. f. C. d. Vet. Num. pot.* Illa autem obtineri haud potest, nisi adæquata sit conformitas inter massam argenti, & valorem nummi, *l. 1. C. d. Veter. Numism. pot. l. 5. C. d. Suscept. l. 1. C. d. Ponderat. ibique Dd.*

§. 7. Ut itaque nummi secundum præscriptum in R. J. ligam & pedem in posterum cudantur, urgentissima suadet necessitas, & commerciorum salus. Incerti enim aliàs
tam.

ram Principum, quam privatorum essent reditus, suspensa
commercia, omnia turbata: denique immensis litibus, tam
Judicum subsellia, quam Jctorum pulpita, fatigarentur.

CAPUT V.

QVIBUS ILLA COMPETAT.

§. 1.

Quando itaque necessitatem reductionis Reipubl.
salus, Magistratum auctoritas & emolumentum,
nec non subditorum utilitas requirit: ratio ordinis
vult, ut dispiciamus, quibus illa potestas reducen-
di competat. Illi autem proprio jure jus monetæ tribuitur,
cujus potestas populi & in populū est, & quem apud summa
Reipubl. residet. Penes populum Romanum, cum post
ejectos Reges popularis esset status, jus monetæ fuisse, nul-
lum est dubium, idque asserit *Rosin. lib. 8. antiquitat. p. 2. c. 20.*
Post constituti sunt Triumviri monetales, ad quos cura num-
morum spectabat, *l. 2. §. 30. d. Or. Jur. Livius decad. 3. lib. 3.*
qui nummos his literis notarunt, A. A. A. F. F. i. e. Ære, Ar-
gento, Auro, Flando, Feriundo, *Cicer. in Epistol. lib. 7. ep. 13.*
Denique cum Populi & Senatus auctoritas ad unum devol-
veretur, & necesse esset Reipubl. per unum consuli, popu-
lusque Romanus Principi & in Principem omne suum jus &
potestatem, ita quoque nummorum jus, quod potestatis
summæ pars haud infima est, transtulit, *l. 1. d. Constit.*
Princip. §. 6. Instit. d. Jur. Natur. Gent. & Civil. arg. l. 80. d. Reg.
Jur. Unde Imperator Constantinus illud jus Principis pro-
prium & nummum suum, in *l. 2. C. d. Fals. Monet.* vocitat, &
in *l. 1. C. d. Veter. Numism. potestat. Impp.* Valentinianus & Vas-
lens, mentionem solidorum veneratione principum forma-
torum faciunt. Idque non tantum de illis Imperatoribus,

E

qui

qui ab antiquâ vel novâ Româ Romani appellantur, sed etiam, post translatum ad Germanos Imperium, de nostris Imperatoribus dicendum. Quâ de re in *speculò Suevico lib. 1. cap. 12. §. 3.* dicitur, Alle König im Römischen Reich sind eines Römischen Königs / und wer sie haben wil / er sey Pfaff oder Ley / der muß sie haben von dem Römischen König / *Kitzel. Cl. 1. Theor. 6. lit. A.* (ubialii legunt, von dem Reich und König / *Hanffm. Resol. 6. lit. a.*) Idcirco, quia passim illud jus in dictis Imperii Recessibus Imperatori tribuitur, id formaliter & originaliter, quippe cui soli Majestatis titulus in Imperio competit, est intelligendum, adeoq; hoc jus inter Kâyserliche Hoheiten / und Reservaten refertur. Pro in potestatem reducendi ei quoque primariò adscribimus.

§. 2. Cæterum uti jus monetandi Imperatoribus jure majestatis; ita Electoribus, Archiducibus, Ducibus, Principibus, reliquisque Imperii Statibus, tam secularibus, quàm ecclesiasticis, jure superioritatis seu regalium, similiter ex primavâ investiturâ tribuitur, & hodie jure hereditario transfertur, id circo cum Imperatore unum Imperii corpus effective constituunt.

§. 3. Nemini ergo mirum videri debet, si ipsa reductio, testantibus Imperii Recessibus, ab Imperatore & Statibus Imperii simul suscipiatur. Voluit enim Imperator nihil quidquam in re monetariâ statuere absque Statuum consensu, quapropter iisdem, præ primis Electoribus, monetæ cura & reductio, si corrupta sit, per pragmaticas sanctiones commissa est *R. J. d. anno 1570. §. dergleichen anstellungen 149. junct. R. J. d. anno 1555. §. wiewol auch gemeiner Ständen / 135. & d. anno 1559. in pr.*

§. 4. Gaudent quoque ex speciali privilegio civitates quædam provinciales seu municipales jure cudendi monetæ, *R. J. d. anno 1559. §. aber die hernach gesetzte 48. & passim,*
Unde

Unde illis nomen cum cœteris imperii statibus videtur esse commune, quod audiant, vel audiri velint, *Münz Herren/ und Münzgenossen so die Münzfreiheit oder Münzgerechtigkeit haben / R. J. d. anno 1570. § und dieweil. 133. & seqq.* cum aliàs privati, quorum numero civitates municipales habentur, hoc jure non fruantur: proindè ejuscemodi privilegia strictè sunt interpretanda. Cum itaque, ex peculiari gratiâ, monetæ jus civitates illæ impetrarint, reductionem tamen corruptæ monetæ iis competere vix mihi videtur vero simile: Principum enim & Statuum Imperii nummos reducere per se non possunt, quia nullam in illos habent potestatem: proprios autem reducere nummos non debent, quia, secundum pedem & ligam in Imperii Recessibus præscriptam illos percutere, sub pœna privationis sunt obstricti; Secus si fecerint, habent quod metuant, quia obsequii gloria illis, secundum Leges Imperii vivere, præscribit. Si itaque per callidam monetariorum fraudem improbi in civitate quadam municipali nummi reperiantur signati, tunc commendamus Magistratibus municipalibus *R. J. d. anno. 1559. §. damit aber der gemeine arme Mann 46. in fin. d. anno 1570. §. was aber Reichs ganze & c. 130.* si aliàs suò concessò privilegio in posterum frui cupiant, nec ex commisso teneri. Tutius ergo civitates municipales egerint, si jure experiantur, cum has inter & Status Imperii, tanta, quàm regalia, sit differentia, quæ esse solet inter Principem & subditum, seu magistratum & civem: & inter illum qui jure proprio & hereditario, & qui speciali lege s. privilegio regalia, vel exercitia regalium habet. Cæterum in falsarios monetarum jure Jurisdictionis licitè experiantur, *d. R. J. vid. cap. ult.*

§. 5. Ut itaque ingruenti malo tempestivè prospiciatur, & corrupta moneta in pristinum, & legibus congruentem statum restituat, accuratè satis in dictis Imperii Recessibus

sibus, & ordinationibus monetaribus provisum est, quod Imperator, cum Electoribus, quibus præcipuè & nominete- nus illa cura incumbit, hoc agant, ut omni fraudi & machinationibus Legibus monetariis contrariis occurratur. Imprimis autem Electoribus, Saxonico & Brandenburgico in- finitimis mandatur Provinciis isthæc sollicitudo, *R. J. d. anno 1570. §. dergleichen Anstellungen / 149.* Postea verò ad Imperii Circulos illa cura devoluta est, *R. J. d. anno 1594. §. dar- beneben sollen die Creyß 104. §. seq. & d. anno 1603. §. und dies weil fast allewegen 54. in fin. & §. seq.* Si autem, hi officii sui immemores fuerint, reliquis & singulis Imperii principibus ac Statibus integrum erit vigilare, ne sus- specta ac illegitima moneta, in damnum Reipubl. cameras & marsupia repleat. Uti enim lege Imperii, omnes tenentur probam & justam monetam exponere, ita cuique licitum, salutari consiliò præcavere, ne inutile æris pondus auri & argenti vicem subeat. Idque in nuperò conventu, à quibus- dam Imperii Statibus, Hamburgi habitò, optimo jure & uti- liter prospectum est, quod Eddicta hodiè hisce in locis pro- mulgata, uberius declarant. Insuper singulis, etiam magi- stratibus municipalibus, licet, ut cives suos, pro excludendis improbis monetis, & in hibendâ fraude, dehortentur, adeo- que particularia edicta monetalia, secundum modum Juris- dictionis, conficiant, & exequantur, modo illa edictis Imperii monetaribus sint consentanea, *d. R. 7 d. anno 1594. vb. wel- che gleichwol dem Münz-edict nicht zu wieder seyn.*

CAPUT VI.

QVOMODO REDUCTIO FA- CIENDA.

§. 1.

Varii, ad expellendos è Reipubl. improbos & adulterinos nummos, varia adhibuerunt remedia. Quidam hunc morbum,

morbum, postquam invaluit, tam desperatum & incurabilem esse crediderunt, ut præsentissimum remedium reputarent, ad exemplū periculosè ægrotantium, expedire potius, ut natura vim suam exserat, quàm ut talis adhibeatur medicina, quæ non usque adeò palato sit grata. Nos, citra cujuslibet rei monetariæ peritioris præjudicium, paucis, quomodo exoptata nummorum sit instituenda reductio, declarabimus.

§. 2. Inter cætera autem remedia, primarium credimus, ut saluberrimæ ordinationes & Imperii Recessus: In quibus etiam dispositum est ut singulis annis duo vel ad minimum unus probationum instituantur dies, Calendis sc. Maij, & calendis Octobris: plenè in usum revocentur, *R. J. d. anno 1559. §. und damit diese / 158. & wir wollen auch seq. R. J. d. anno 1566. §. wiewol dan auch / 171. d. anno 1570. §. als wollen wir nochmahln 138. d. anno 1571. §. ferners daß die beyde / 28. & anno 1576. §. setzen also demnach 69.* Quibus diebus criticis id agendum, ut, postquam status circularum ad eos peritos in hâc arte ablegarunt consiliarios, exactissimum ligæ in legibus Imperii præscriptæ, circa omnes monetæ usualis species, instituatur examen, & fideliter in auri & argenti puritatem & pondus inquiratur.

§. 3. Ut autem accuratiùs sciatur, an pes in Constitutionibus Imper. præscriptus, exactè sit observatus, in probandis & reprobandis nummis Wardinus generalis circuli erit adhibendus; qui, an secundum Imperii ligam nummi fuerint confecti, fideliter & religiose inquirere debet, *Ordin. Probator. Ferdinandi 7. §. auch sollen die Münzgenossen 23. seq. R. J. d. anno 1551. §. und sollen derowegen 40. d. anno 1559. §. damit auch die Probationtag 160. d. anno 1570. §. was dann oben 135. Wardini illi, olim vocabantur ponderatores, explorandis & probandis nummis adhibiti, ut omnem con-*

entionem dirimerent *Rubr. & l. ultim. C. d. Ponderat. lib. 10. tit. 7.*
aliò nomine indigitabantur æstimatores, censores, probatores,
Speidel in voce Wardein / libripendes, socimaſtes. Bor-
mit. cap. 13. in fin. Græci illum Zygoſtaten appellant; Hispani
Contraſte; Galli Aſſequer de la monioie. Recessus Imperii illum
nominant *Wardein / vel Swardein / R. J. alleg. doc.* Quæ vox
descendit vel à Gallicò verbò guarir, i. e. curare, vel garder, custodire,
Germ. *gewehren* seu evictionem bonitatis præſtare, vel *warten / seu wahren / daß ſie*
nemblich der Mûnge wol warten und wahren ſollen / Kitzel. Cl. I. Theor. 12. lit. B.

S. 4. Sunt autem vel Generales, vel Speciales, *Sixtin. d. Regalib. lib. 2. c. 7. n. 44.* Generalis, *der General*
Wardey / describi poteſt, quod ſit ſuperior præfectus rei monetariæ,
in quolibet Imperii circulo, præſtito jurejurando conſtitutus, ut
ponderet, probet, & intrinſecam monetæ bonitatem ad amuſſim
extrahat, quique pro ſuâ fide atque induſtriâ ne quis fallat,
nec fallatur; omnemq; ita ſolidorum dubitationem & contentionem
dirimit, *arg. l. fin. C. d. Ponderat. h. e.* uti explicat *Brunnemann. ad all. l. fin.*
qui ob peritiam ſuam falli non poteſt, ob probitatem alios non fallit:
adeoque ſumptibus publicis ex caſſa circuli deſumptis eſt ſuſtentandus.
d. Rec. Imper. Specialem vel inferiorem Wardinum voco
custodem rei monetariæ, qui in quâvis officinâ Magiſtro
monetali aſſociatur, ut & laminas & monetas conflatas debito
modo ponderet ac probet, materiam probatam papyro involutam
& probè designatam pyxidi, *in die Fahr. Bûren / Probier und Mûng. Bûren / R. J. d. anno 1603. §. Inſonderheit aber 56.* inferat, illamque
deſtinatis probationi diebus ſecum afferat, & Generali Wardino,
ad juſtificandam monetam, inſinuet, *Ordin. Probat. Ferd. 1. d. anno 1559. §. und demnach 11.* Olim quoque ſigna nummis

mis imprimere tenebatur, quod tamen munus hodie obeunt ipsi monetarum Magistri, idque secundum LL. Imperii, ni peccare & puniri velint, observare debent.

§. 5. Non tantum Wardini sed & Magistri monetales, si ad dies probationis fuerint vocati, pressè comparere & peracti laboris ac officii sui rationem reddere tenentur. Sunt autem Magistri monetales seu monetarii, operarii, qui circa monetam legitimò modò laborant, *arg. l. 6. §. 1. ad L. Jul. pecul. l. 2. C. d. Fals. Monet.* quorum officium olim vile, abjectum, & deforme fuit, *l. 6. C. d. dignit. lib. 12 tit. 1. l. 2. C. d. Murlegal. & Gyneciar. lib. 11. tit. 7.* nam perpetuò in suâ conditione durare debebant, nec dignitatis cujuscunq; privilegio ab hujuscemodi conditione liberabantur *all. l. 1.* & quia penè servilis erant conditionis, ingenuam ducere iis fuit prohibitum. Si tamen mulier non attentâ fisci denunciatione & admonitione splendorem generis, seu ingenuitatem, contubernio servili postponeret, sequebatur conditionem mariti, & fiebat monetaria cum suâ progenie *l. 7. C. d. Murleg. & Gyneciar. ibique Brunnem.* quod tamen hodie, tum ex generali Germaniæ & aliorum locorum consuetudine, tum etiam ex ipsis constitutionibus Imperii, nullatenus obtinet, sed jam diu in desuetudinem abiit, in quibus illorum tanquam honestorum virorum sæpius fit mentio, & præ cæteris certis gaudent privilegiis, ab indictionibus, vectigalibus, excubiis, & reliquis oneribus una cum mulieribus & viduis, ex locorum consuetudine, vel speciali privilegio, sunt exempti *Kitzel. Class. 1. Theor. II. l. d. Hanffm. Resol. 20. lit. F.* ubi in fin. adhuc alia recenset privilegia, quæ tamē majorem partem requisita monetarii potius, quàm privilegia sunt nominanda.

§. 6. Proinde hodie Monetarii, præprimis vero Magistri monetæ die *Münz Meister*/ viri honesti, probati, ac
inte-

integræ fidei esse debent: Reipublicæ enim interest honestos, fidos, & peritos esse monetarios, ideoque non indistinctè omnis ad tale officium admitti debet, nisi aliquò solenni probationis die Statibus Imperii vel eorum commissariis fuerit exhibitus, seu, uti vocant, præsentatus: ubi habitâ diligentî inquisitione, æque ac Wardinus, de suâ antea actæ vitæ honestate, literas testimoniales à suò Magistrò acceptas edere, & jurejurando promittere tenetur, se ne laturum quidem unguem ab edictis monetalibus recedere, sed omnia strictè, oppignoratis omnibus & universis suis bonis, servare, & vocatus ad diætas omni tempore comparere velle, *Recess. Imper. d. anno 1570. §. darumb zu weiterer Fortsetzung 134.* Nec sufficit hoc unicum, sed duplici constringitur juramento, quorum prius jam recensuimus quod sc. ablegatis ad diætas præstat, alterum verò proprio domino hoc regale monetæ habenti, cui inservire vult, persolvere tenetur per *R. 7. d. anno 1594 §. wir ordnen wollen und gebieten/ 102.* & in Galliâ receptum esse, quod annuatim jurent se Regi nunquàm consulturos, ut monetam diminuat, *Hanffm. Resol. 20. lit e.*

§. 6. Si itaq; recensiti monetarum Censores & Docimastæ in Circulorū diætis invenerint monetam, quæ, secundū ligam & pedem, in laudatissimis Imperii Recessibus præscriptum, non est percussa, Status illius circuli prospicere debent, ut id genus homines, qui circa monetam deliquerunt, dignâ plectantur pœnâ. Si autem Domini monetales in culpa fuerint, ipsis pœna privationis vel suspensionis, ni moniti desistant, posita est. Et si ab ulteriori nummorum percussione, abstinere nolint, videant Recessus Imperii verba: *So sehen/ ordnen und wollen wir / daß der oder die / neben andern hiebevör in der Münz-Ordnung benandten Penfällen / in unser und des Reichs Acht ipso facto gefallen seyn sollen /*
R. 7. d.

R. J. d. anno 1668. §. auff den fall 159. *Et Recessus Circuli Superioris Saxonie d. anno 1668.* Im fall sie ferners Münzens / wieder die Reichsagung / sich anmassen werden / soll nicht allein ihre Münz im ganzen Krays verboten / sondern auch der vermeinte Münzmeister ipso facto vor Ehrloß geachtet / auch wo er sich betreten liesse / angehalten / und mit gebührender Straffe belegt werden / idem in Rec. Circ. Infer. Saxon: & nupero pacto Hamburgi inito, conventum.

§. 8. Et quoniam repentina legum mutationes, ac rei nummarie conversiones, grave civitatibus detrimentum, sæpè quoque rebellandi ansam præbent, sensim, ut eò leviùs incommoda ferantur, illorum reductio fieri debet: unde quoque ut Magistratus moderamen aliquod adhibeat necessum est, nimirum ut certum adhuc aliquod tempus ad veteres nummos expendendos subditis indulgeatur, quò, quantum fieri potest, ab omni damnò vindicentur *Molinaus d. usur. & Commerc. quest. 100. n. 794.* Observari hoc quoq; in Recessibus Imperii, *Rec. d. anno 1559. §. wann aber solche 6. Monath verlossen / 51. & Imp. Maximiliani constitutio d. anno 1570. §. dergleichen wollen wir / 144. testantur.*

CAPUT VII.

DE NUMMI CONSERVATIONE.

§. 1.

Postquam itaque nummi valor ad intrinsecam sui bonitatem est reductus, non minor erit virtus, quam quærere, parta tueri: itaque tandem, quomodo ab omni corruptione & vitio, vel potius fraude, possit esse immunis, prospiciendum erit.

§. 2. Ne itaque nummus, in posterum percutiendus, vilioris iterum existat materie, de illius constanti & perpetua

F

tuâ

trā æqualitate erit cogitandum. Obtineri autem illa potest, cum accurate liga s. pes diu optatus, provideq; in R. J. d. 1710 1559. monetariis definitus, & in seqq. approbatus, ab omnibus Imperii Statibus fideliter custodiatur. Et licet illa liga potius Monetarios & Guardinos; quam Juris cultores respiciat, non possumus tamen non, quin paucis quoque eam attingamus.

§. 3. Computantur autem & æstimantur hodiè nummi secundum libras, sive marcas, & quidem Coloniaenses. Libra verò German. ein Pfund / triplicis est generis: prima, Romana, aliàs as vel pondus dicta, uncarum, ut communiter creditur, duodecim: *Budæus* tamen in libro 2. de *Asse. p. m. 166. lin. 7.* certis magnisq; quod *Covarruv. d. Collat. veter. nummor. c. 2. n. 40.* nequicquam negat, stipatus auctoritatibus, semunciam adhuc addit; ex hâc ratione, quod libra Romana, in ratione nummariâ, cum mina Græca sit ex æquata, & planè sit centenaria. *Georg. autem Agricola lib. 4. c. 5. d. Mensur. & Ponder.* prolixè disputat, & deducere conatur, libram Romanam à Græcâ Minâ, atque ita ab Attica librâ in hoc differre, quod Græcâ centum drachmarum sit, Romana verò nonaginta sex, cum quò facit *Covarruv. alleg. loc. quamvis Hostius in elegantissimò suò tractatu d. Re Nummar. veter. lib. 2. c. 10. n. 9. seqq.* propter nonnulla gravissimorum auctorum testimonia, *Budæo* assentitur, cui quoque *Clarissimus & multum Reer. Dnus M. Burchardi, Ecclesiastes Slesvicensis, & Philologus celeberr. Fautor & Præceptor meus semper suspiciendus, in dictatis suis de nummis Romanorum cap. 4. membr. 1. observat. 1.* ad stipulat: ibidemque in appendice, de Minâ Atticâ argenteâ, quod primum tantum illa fuerit certa pecuniæ summa, 75, sc. Drachmarum, postea à Solone centum factam esse Drachmarum, idem vir *Clariss.* observat. Hujus autem ponderis s. assis partes sunt duodecim, scil. uncia, sextans, quadrans, &c. quæ re-

censentur

cententur in §. 5. *Instit. d. Hered. Instituend.* Uncia potè di-
 viditur in semunciam, semuncia in ficilicum, quod est uncia
 pars quarta l. 21. §. 2. ff. d. *annuis legat. & fideicom.* *ibique*
Gotbofr. ficilium in sextulam, sextula in duellam, quæ ideo
 constat ex duobus sextulis. Græci unciam distribuerunt in
 8. drachmas, drachmam in tria scrupula s. scriptula, de quibus
 mentio fit in l. 1. C. d. *Metall. & Metall. l. vi. tit. 6.* & est 24. un-
 cia pars; quod tamē scrupulū Medici tantum in viginti grana
 dividunt: scrupulum in 6. siliquas, siliquam in 4. grana, & hac
 compositione, s. libra Medici & Pharmacopolæ utuntur. Al-
 tera libra est mercatorum, & vulgaris, unciarum 16. s. loto-
 num 32. vulgò ein **Schahl** ℥ . loto rursus in quintulas **Quen-**
tin / quintula in denarios 4. dividitur. Tertia, quæ ad nostrā
 materiam spectat, est Romanæ libræ, unciarum 8. seu 16. loto-
 nū, Romanis bes dicta, *Briffon. voce Bes* quæ jam diu, teste *Cot-*
varruv. apud Christianos in usu fuit, & à Germanis Marcus
 s. Marca dicta; quæ est vel *Trofica*, vel *Coloniensis*: denotat au-
 tem marca non semper pondus, sed nonnunquàm certam
 nummorum summam, sic Hamburgi, Lubecæ, & alibi, ante
 reductionem monetæ nuper institutā, Imperialis tribus æsti-
 mabatur marcis: Libra itidem pro certa pecuniæ summā in-
 terdum consideratur, sic libra Flandrica ein ℥ **Flamisch** / libra
 Sterlingorum ein ℥ **Sterling**. *Webner. in Observat. Pract.*
in voce Goldgülden &c. p. m. 241. Nobis autem libra s. mar-
 ca nihil aliud est, quam pondus, per quod argenti quantitas
 nobis exprimitur: sic marca auri ein **Marck Lötiges oder fein**
Goldes continet 24. Caratas, carata 12. grana, & sic marca
 auri puri est 228. granorum: vel aliò modò ita potest compu-
 tari, marca auri, pars libræ vulgaris dimidia $\frac{1}{2}$ ℥ . 16. est loto-
 num, loto $\frac{1}{2}$ Caratarum, & ita marca auri summæ & absolu-
 tissimæ puritatis 24. est caratarum. In percussione autem
 nummorum aureorum liga non, ut argentearum moneta-

rum propter pretiositatem & ponderositatem, uti Dd. loquuntur, secundum lothones; sed secundum Caratas s. caratos observatur, & in iis sequens toleratur mixtura. Ex auri marca constantur 67. ducati, puritas auri in illâ marca est 23. Carat. 8. gran. Rec. Imp. . d. anno 1559. S. ferner dieweil ehlische Stände 68. additamentum ergo in singulis marcis tantum 4. granorum esse debet, unde singuli ducatorum quoad pondus $4\frac{20}{27}$ pars granorum st. auri puri $4\frac{16}{27}$, vilioris metalli Zusatz $\frac{4}{27}$ pars gr. In inferiori tamen Saxoniz circulo, wegen der Wasser Schwerd/ uti monetarii loquuntur, duo detrahunt grana, & ita in illis liga est 23. Carat. 6. gran. Erit ergo bonitas singulorum ducatorum das gehalt $4\frac{14}{27}$ pars gr. mixtura $\frac{6}{27}$ pars gr. Aliter in aureis Rhenensibus observatur, quorum liga præscripta est, in d. R. J. anno 1559. S. ferner die gülden Münz belangend/ ubi conficiuntur ex unâ marca 72. aurei, puri auri 18. Caratæ & 6. grana, vilioris metalli. s. Caratæ 6. grana, singuli ergo aureorum, bonitatem $3\frac{3}{12}$ gr., partem vilioris metalli $\frac{11}{12}$ grani, vulgò Zusatz / exprimunt. Arridet mihi hac in re tabella ex Kitzelch. 3. 9. 2. n. 7. desumpta, & huc transcripta,

	Zahl der Stück auf einer Mark	die Mark fein	Zusatz der Mark	fein das Stück	Zusatz der Stück	Gewicht der Stück.
Ducaten.	67. Du	23. Karat/ 8. Gran. 6. Gran.	4. Grā 6. Grā	$4\frac{16}{27}$ th. gr. $4\frac{14}{27}$ th. gr.	$\frac{4}{27}$ $\frac{6}{27}$ th. gr.	$4\frac{20}{27}$ Gr.
Gold gülden.	72. Gold gülden.	18. Karat/ 6. Gran.	5. karat 6. Gr.	$3\frac{1}{12}$ Gr.	$\frac{11}{12}$ th. Gr.	4 Gr.

§. 4. Hastenus de aurei nummiratione & conserva-
tione, jam ad argentei, ceu magis usualis, necessariam con-
servacionem procedimus. Uti autem massa argenti, ratio-
ne monetæ, in marcas, marca in 16. lothones, 64. quin-
tulas, 288. grana, 256. pf. dispescitur, ut 18. grana confici-
ant unum lothonem, ita ex marca puri argenti, quod olim
obtinebat, formare 8. thaleros, cum argentum ipsum 9. tha-
leris æstimetur, damnosum erat: Proinde inventa est marca
coloniensis, quæ quidē respectu ponderis adhuc continet 16.
lothones; ne autem monetæ dominus sumptus mone-
tarios pariter & partem pretii perdat, unum lotho-
nem & 14. grana vilioris metalli seu cupri licitè admittit,
unde Germanicum 14. *Lothig* / quæ liga sc. 14. lo-
thonum & 14. granorum, in thaleris, & partibus ejus, atten-
denda est, R. J. d. anno 1566. §. *Demnach haben wir uns mit*
ihnen 157. d. anno 1559. §. ordnen und wollen hierauff / 35. d.
anno 1570. §. was oben Reichsganze 130. §. wir setzen ordnen
141. Kitzel. all. loc. n. 4. Quæ deinceps in minutis nummis ob-
servanda venit liga, itidem R. J. præsertim d. anno 1559. §.
zum ersten 3. & seq. præscribit, quā necessariò observare de-
bent monetarum dni, nec non, si aliàs justissimas simul &
gravissimas penas effugere velint, ipsi monetarii.

§. 5. Cum autem iste monetandi modus, facile invertatur,
nullum aliud præsentis mali remedium erit, quam ut Leges
armentur ultore. Si itaque eveniat, ut Status monetalis,
einer der Münz- Stände / oder Münzgenossen suo regali,
quod variis modis, quorum novem recenset *Kitzel: Class. 5. 9.*
z. n. 8. 9. seqq. contingit, abutatur, eò ipso, jure suo privatur,
R. J. d. anno 1551. §. *so haben wir uns auch 46. d. anno 1559. §.*
ferner als sich auch 175. & §. da aber jemand 176. d. anno
1566. §. wir ordnen und wollen auch 169. d. anno 1570. §. da
F 3 aber

aber jemand anderer gestalt 127. & §. als dann auch die
Münzgerechtigkeit 132. vb. demnach ja billich / wer solch
unser Regal untrewlich mißbraucht / daß er sich dessen
selbst dadurch unwürdig machet / und entsetzet. d. anno 1594.
§. Ordnen wolten und gebieten auch 102. *Constit: Crimin:*
Caroli V. in fin. vb. So aber mit der Herrschafft Wissen und
Willen / das geschehe / so soll dieselbe Herrschafft ihre
Münzfreiheit verwircket und verlohren haben.

§. 6 Pœnâ etiam pecuniariâ, sel. quadraginta marcarum
auri, Vierzig Mark Lötligs Golds / insuper tenentur R. J.
d. anno 1551. §. so haben wir uns auch 46. quæ pœna. tamen
in edicto monetali d. anno 1559. §. hierauff setzen / ordnen /
und wollen wir 31. ad decem auri marcas fuit aucta, & ita 50.
marcarum pœna constituta: continet autem marca auri
72. flor. auri. *Schvvanm. d. Process. Cameral. l. 2. c. 18. n. 19.*

§. 7. Alia etiam monetarios manet pœna, quæ vel est
pecuniaria, vel corporis inflictiva; pecuniariâ afficiuntur
pœnâ, qui lucri causa facultatem cudendæ monetæ condu-
cunt, tunc enim in pœnam 10. marcarum auri incurrunt. d. d.
R. R. Imper. Illum quoque pecuniariter puniri posse, qui mini-
mi valoris monetam, als Heller und Pfening / ex vitiosâ
materiâ, percussit, *Const. Crim. Caroli V. artic. III. vb. welcher a-*
ber &c. communiter Dd. Statuunt Sed Carpz. prax. Crim: p. 1. q.
42. n. 52. distinguendum esse necessariò putat, inter eum qui
nummos vel obolos benè multos, ac sæpiù, ex falsâ & vitiosa
materiâ formavit, & eum qui bis aut semel hoc delictû perpe-
travit, & paucos admodum fabricavit: priori casu delinquen-
tem ignis supplicio subijcit, posteriori autem, pœnâ arbitra-
riâ puniendum eum esse, non dubitat: Et hanc pœnam
Carpz. all. loc. 9. 43. n. 27. dicitur quoque ei, qui nummo pro-
bæ speciei ac justî ponderis, formæ que legitimæ, propriâ au-
thoritate, alicujus Status monetalis formam imprimit, quia
nullibi

Nullibi adversus tales falsificatores certa constituta est pœna,
ubi autem pœna legibus non est definita, arbitraria creditur,
Jafon. in l. 4. ff. d. Jact. n. 17. Schrader. d. Feud. parv. 10. sect. 12.
n. 122. Menoch. d. Arbitr. jud. quest. lib. 1. q. 86. n. 6.

§. 8. Arbitrariè quoque, & quam plurimùm pecu-
niariter punitur is, qui nummos, justum forte ac legitimum
pondus excedentes, ad justum usque pondus abradunt, *arg.*
l. 8. ff. ad L. Cornel. d. Fals. dolo enim non caret, qui nummos
justam quantitatem excedentes radit ac mutilat, lucri enim
sui causa id facit, auferendo, quod suum non est, sed quod
est usus publici, Carpzov. all. loc. n. 37. Menoch. d. arbitr. jud.
quest. lib. 2. cent. 4. cas. 316. n. 37. seq. Ego tamen, Boer: all. loc.
n. 12, & licet dissentiat Alciatus Resp. 14. lib. 7. Decian: lib. 7. cap.
27. n. 11. nihilominus ad rerum magistram experientiam pro-
vocat, & putat non anxie de hoc casu esse laborandum, cum
vix ac ne vix propter monetariorum curam, unquam exce-
dens pondo obveniat: Præcavendum potius ne nummi just
ponderis, quocunq; etiam ausu, minuantur, aut radantur.

§. 9. Multâ insuper pecuniariâ afficitur, qui grandiorē
monetam resolvit, ut minorem inde efficiat *C. C. art. 11. v. b. wo*
aber jemand einer eines andern Münz umbprâget / oder
wiederumb im Diegel brâchte / und geringe Münze dar-
aus machte / der soll am Leibe oder Guth / nach gestalt der
Sachen gestrafft werden: R. J. d. anno 1570. §. der
Münzmeister aber 128. Quicunq; ergo circa nummo-
rum Formam delinquent, quod potissimum quatuor modis
contingit: (1.) Fabricatione monetæ absque privilegiô à Ce-
sareâ Majestate impetratô: (2.) Impositione signi alieni, suæ
monetæ, (3.) ademptione justi ponderis, seu mutilatione
monetæ, (4.) resolutione monetæ grandioris, justo modo
formatæ, Carpzov. all. loc. n. 3. arbitrariam pœnam, vel multa-
am pecuniariam, vel fustigationem, aut relegationem, pro
qua-

qualitate facti, & conditione personarum, sustinere debent
*d. art. III. ib. nach Recht am Leib oder Guth / nach gestalt
der Sachen gestrafft werden.*

§. 10. Ad duriores monetariorum accedentes pœnas, notamus, quod sicut falsificantes & adulterantes monetam, grave committant delictum, ita quoque gravissimis, & acerbissimis affiendi sunt pœnis. Et quia læsæ Majestatis rei censentur, non tantum, bonis omnibus fitco addictis, gladio puniuntur; *arg. l. 5. C. ad L. Jul. Maj.* sed insuper flammaram exustionibus mancipantur *l. 2. C. d. Fals. Monet.* quam pœnam quoque commendat *Constit. Crimin. Caroli V. artic. ut. vb. Nemlich / welche falsche Münz machen / Zeichen / oder dieselbe falsche Münze auffwechseln / oder sonst zu sich bringen / und wiederumb gefährlich und Boshaftiglich / dem Nächsten zum Nachtheil wissentlich außgeben / die sollen nach gewohnheit auch Sazung der Recht mit dem Feuer vom Lebend zum Tode gestrafft werden; Ubi tamen norandum, quod illa particula Oder / non disjunctivè sed copulativè sit explicanda: vel quod versus ille, de iis sit accipiendus, qui, communicato cum pseudomonetariis consilio, sæpiùs & dolosè falsam expendunt monetam, *Brunnem. in l. 2. C. d. Fals. Monet.* & quod, quoad expedentes, ab hac duriori pœna in foro Saxonico sit recessum, probat *Carpzov. Pr. Cr. p. 1. q. 42. n. 30.* Itaque ut pœna ignis falsariis monetæ irrogari queat, duo necessariò requirit; nempe ut reus ipse monetam vitiosam fabricaverit; & ipse eandem expendere, unde talem format regulam: **Quicumque, ex materiâ vitiosâ, falsam monetam format, eamque simul fallendi animo exponit ac spargit, flammaram exustionibus mancipari debet.** Quam regulam*

in.

in pronunciando semper observare Scabini Lipsienses, n. 34.
restatur, quamvis *Brunnem. Et ipse Carpz. all. loc. n. 66. seqq.* præ-
dictam regulam aliquantulum extendant, junde *Menoch. l. 2.*
d. arbitr: jud. question. cent. 4. cas. 316. n. 52. Et licet *Dd.*
quamplurimi hoc tantum observare volunt in iis, qui
nummos Imperatoris falsificant; illum vero, qui vitiavit mo-
netam Principis, aut inferioris Imperii Status (de extraneis
enim hoc non asserimus) deportationis poenâ afficiunt, *De-*
cian. l. 7. cap. 27. n. 12. Covarruv. d. Collat: Veter. Numism: c. 8.
n. 3. vs. quod si quis Et c. attamen, eundem falsificatorem quo-
que comburendum esse; nec obstat *l. 2. C. d. Fals. Monet. Tum*
propter *Constit. Crim: Caroli V. artic. III.* ubi verba sunt gene-
ralia; *Tum* propter *R. J. d. anno 1551. S. dazu daß sich Mün-*
niglich 47. & d. anno 1559. S. wir ordnen setzen und wollen
auch 171. Tum quod hodie in Imperio Romano-Germa-
nico omnes nummi, licet non Imperatoris, sed forte Princi-
pis alicujus; magine signati sint, pariter pro nummô sacri Ro-
mani Imperii reputantur *arg. in script. S. 39. alleg. Recess. De-*
pender enim illorum autoritas & potestas non ab eo qui
nummos eudit, sed qui potestatem eudendi concedit, *R. J.*
d. anno 1551. S. so haben wir uns auch 46. & d. anno. 1570. S.
alsdann auch die Münzgerechtigkeit kein Mercanz 132.
Brunnem. alleg. loc. Carpz. all. loc. n. 35. seqq. Bocer. d. Jur. Monet:
cap. 5. n. 3. asserimus.

§. II. Vivicomburio etiam punitur non tantum ille,
qui grossos, e.g. Imperiales, ex materiâ vitiosa, confecit num-
mos, sed etiam is qui minutos fabricavit, v. c. Bacciones,
Schreckenbergeros, Cruzigeros, seu ut hodie nos apud ob-
tinent, *Schilling/ Doppelschilling/ Dütchen:* verba enim
in *artic. sæpius allegato III.* sunt generalia, *welche falsche*
Münze machen / ut & R. J. d. anno 1559. S. wir ordnen / setzen
und wollen auch / 171. ib. vorthelliger Handlung / und Fäl-
schung

schung aller alten und neuen guten Münzen / Nec ipse modo, qui tales vitiosos nummos percussit, sed & qui opem & auxilium sciens præstitit, igni poenâ plectendus est, arg. l. 1. C. d. Fals. Monet. Hoc tamen adhuc notandum, quod teste Decian; lib. 7. cap. 28. v. ult. in Galliâ adulterantes Regis monetam, in aquâ feruentissimâ, seu ebulliente, fuerint suffocati.

§. 12. Illi quoque qui ad hujus criminis ministeria domum elocarunt, ejus dominio cadunt, illaque fisco vindicatur *Constit. Crimin. Caroli V. art. III. v. die ihre Häuser wissentlich darzu leihen / Dieselbe Häuser sollen sie damit verwircket haben*: Et hæc poena jam olim fuit constituta etiam in ignorantes, scientes enim adhuc durius puniebantur l. 1. v. b. domus vero C. d. Fals. Monet. Decian. lib. 7. cap. 25. v. 1. 2. nisi dominus vel longius abfuerit, tunc enim custos domus capite plectebatur; vel ante ignorans, ut primum repererit, scelus prodiderit perpetratum: tunc enim possessio vel domus ipsius, proscriptionis injuriæ minimè subjacebat: *all. 1. ubi tamen viduæ, modo verò nulla apud ipsos tam gravis conscientia noxa resideat; & impuberes, etiam si conscii fuerint, nullum sustinent detrimentum, additâ ratione, quia ætas illorum quid videat, ignorat: Tutores tamen si in proximo fuerint, tantum fisco inferre debent, quantum pupillo inferre debuisset, si impubes non fuisset d. l. 1. ibique Brunnem.* Sed hodiè, ut supra diximus, multatione ædium non nisi scientes plectuntur. *d. Constit. Crimin. art. III. Carpzov. all. loc. n. 118.*

§. 13. Et quia nonnunquam Wardini haud rectè suo funguntur officio, dum nummos quidem ligæ Imperiali non conformes deprehendunt, nihilominus tamen admittunt, nec protinus dissecant, rejiciunt, & magistro moneta-

rum

rum ad defectum supplendum restituunt, ad quod, si alias
teterimam perjurii evitare velint pœnam, necessario sunt
obstricti, *Ordin. probat. Ferdin. 1. d. anno 1559. S.* befindet aber
der Swardin das solch Werck Goldes am Gehalt mehr
als einen halben Grân zu gering 3. & S. 4. vb. das in allen
Silbern Münzen ungefehrlich auffss höchste ein Grân/
das remedium d. ermassen sey: fehlet aber der Münz-
Meister über die ein Grân / so sol der Swardin / dasselbe
Werck nicht außgehen / sondern einsetzen und zerbrechen
lassen: *Hic Edicto si contra faciant, modo pœna corporis
inflictiva, modo bonorum amissione sunt puniendi d. ord.
probat. Ferdin. S.* befindet aber der Swardin 3. vb. auff
Straffe Leibes und Guhtes &c.

S. 14. In *Ordin. tamen probator inferioris Saxonie Cir-
culi d. anno 1568. tit. von dem Remedio*, nullum plane in-
grossis monetis toleratur remedium, verba ejus hæc sunt:
das Remedium anlangend / sol solches in den groben Sil-
bern Münzen ganz und gar abgeschritten / und keines
wegs geduldet werden / bis auff den Silber Groschen/
doppelte und einfache Schilling *inclusivè*, was aber die ge-
ringe Sorten betreffen thut / sollen die Münz-Meister
und Swardinen sorgfältigen Fleiß haben / das keines Re-
medii nöthig / *Quod si tamen fortuito in percussione parvu-
lorum nummorum e. g. obolorum, & nummulorum, defe-
ctus obveniat, toleratur quidem remedium, sed sub eâ con-
ditione, ut damnum illud leve proximè velit resarcire, Or-
din. probat. Ferd. 1. S.* so viel die silberne Münze belanget /
4. vb. daß der Münz-Meister das nechste Werck darnach
ingleichen Gewicht in so viel als dem vorigen gemaa-
gelt / hierüber und besser machen sol.

§. 15. Si verò lis aliqua inter Monetarium & Wardinum, dum errorem fortè in probando commissum prætendit, fuerit orta, illa tunc à Generali Wardino definienda & dirimenda est, *Ord. Probator. Ferd. I. §. Imfall gesetz. 5. & ord. probator. infer. circul. tit. 1. vs. und im fall da einiger Münzmeister* / Si vero magister monetalis nondum acquiescere velit, tunc quidem altera ei non est deneganda probatio, si verò iterum succubuerit, omnes istiusmodi secundæ probationis sumptus sustinere, & Statuum Consiliariis refundere tenetur, justaque, pro ratione admissi, afficiendus est pœnâ *alleg. Ord. Ferdin. I. §. so aber der Münzmeister 13.*

§. 16. Visis gravissimis adulterantium pœnis, optamus executionem, ut quilibet competens magistratus censoriam adhibeat virgulam, falsificantesque justissimis & durissimis afficiat pœnis: Nam sicut in morbis periculosis & magnis, remedia periculosa & extrema sunt admittenda *Hippocr. aphor. 6. sect. 1. ita adversus homines protervos pœnæ duriores st. decernendæ, arg. l. 16. §. ult. ff. d. Pœn.* quod enim medicamenta morbis & corporibus præstant, hæc jura Reipubl. & negotiis exhibent *pr. Nov. III* idcirco quia depravationes hodie nummorum tot turbas, tot incommoda excitant, & indies adhuc crescunt, meritò Principi & cuivis Magistratui, ut pro modo delicti, delinquentes criminaliter vel civiliter puniant, incumbit, *R. 7 d. anno 1559. §. hierauff setzen/ ordnen und wollen wir / 162. §. so dann ein solcher verbrecher / eq.* Quo facto non dubitamus, quin optimi in Reipubl. conserventur nummi, illorumque in solidum locetur salus. Processum tamen ipsum, inquisitionis scilicet, vel accusationis, ordinem judicii, probationes, judicem competentem, &c. ne justò prolixior deprehendar, hic prætermittens, Practicis commendo.

§. 17. Ut

§. 17. Ut porrò probi nummi in Republ. conserventur, ni-
mia quoque aurifabrum temperanda est licentia, qui fractis
purissimis nummis, mixturam addunt, & ex iis vasa aurea &
argentea conficiunt, imo aurum & argentum evehunt & ex-
ponunt, quod tamen omninò prohibitum *R. J. d. anno 1559.*
§. dergleichen ob die Goldschmied 173. ubi quoque licentia
dissecandi, absq; auctoritate magistratus, auream & argen-
team monetã, iis est adempta, §. Sie sollen auch einige gül-
dene und silberne Münze nicht brechen / ohn vorwissen
ihrer ordentlicher Obrigkeit 174. & tunc cautè prospicien-
dum, ut in conficiendis vasis, & aliis figuris, iustam, in *R. J. d.*
anno 1548. tit. von Goldschmieden 35. & R. J. d. anno 1577. tit.
cod. 36. iis præscriptam, observent ligam: sed quantum ab eã
hodie recedunt, experientia docet.

§. 18. Cavendum quoque ne aurei & argentei
nummi in deaurationes ædificiorum, vestium, aris, ferri, li-
gni, lapidis, corii &c. insumantur, quod si fiat, dictata
est pœna in *R. J. d. anno 1530. tit. 17. §. 6.* quam haud effu-
gere debent: Quod enim per hoc voluptatis opus magna
auri absumatur copia, exemplum Neronis, & Vespasiani, quã
inaurando Capitolio multa aureorum millia perdiderunt,
testatur. Eadem quæ in auro, in argento quoque mili-
tat ratio.

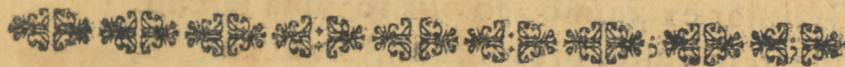
§. 19. Ad conservandos nummos, cautione insuper
utendum, ne cum privatorum comodo & Reipubl. detri-
mento extra Imperii fines exportentur, quod est contra
R. J. d. anno 1524. §. dergleichen 24. & d. anno 1532. §. so haben
wir uns auch 46. ubi, sub pœna confiscationis bonorum,
prohibitum, ne materies infecta, evehatur. Parum autem
refert materiam aut materiaturam quis alienet: De exportatio-
ne autem nummorum optimorum, & illatione reprobo-
rum specialiter dispositum est in *R. J. d. anno 1559. §. und nach*

dem die frembde außländische Münzen 50. & plures in hanc rem textus in cap. 3. § 8. supr. Quia autem nihilominus contra sanctiones Imperatorias quidam fraudulenter peccare audent, exploratores, in viis, teloniis, portibus publicis, sunt constituendi, qui fraudem fraude illudere calleant, ut ita delinquentes justis afficiantur pœnis.

§. 20. Pertinet quoque ad nummorum conservati-
onem, ut fodinz metallicæ, de quarum jure hac vice non dis-
putamus, exquisitissimâ perquirantur & scrutentur arte,
damit das Bergwerck nicht liege / novæque, divina præeun-
te gratia, indagantur venæ, exemplo Germanorum, de qui-
bus *Lipsius in Saturn. lib. 2. cap. 1.* non tamen veterum, illi
enim curam scrutandi metalla intermiserunt, *Tacit. d. Mor.
Germ. p. m. 689. verb. quis enim scrutatus est?* Quibus au-
tem adhuc natura aurum & argentum denegant, illi arte &
industriâ hunc defectum directè & obliquè adferendo aliun-
de supplere debent *Bornit. d. Numm. lib. 2. cap. 6.*

§. 21. Constantem denique & perpetuum reddit
nummum, severa, uti antea diximus, delinquentium coer-
citio; nec minus constans & perpetuus argenti valor, qui
quidem ut plurimum ex hominum æstimatione, & multi-
tudine metalli dependet, *arg. l. un. C. d. arg. pret. lib. 10. tit.
ult. supr. cap. 2. §. 10.* attamen ex pretio nummi magnam par-
tem statuitur: hinc & communi Statuum consensu certus
ac constans esse potest, *R. J. d. anno 1524 §. dergleichen hat
25. vb. auff einen beständigen Silberkauff zur beständiger
erhaltung solcher Münz / R. J. d. anno 1529. §. und nachdem
die Käyserliche Regierung 33. verb. eines beständigen Gold-
und Silberkauffs halben zu vergleichen.* Incumbit autem
illa coercitionis & conservatiōis cura Imperatori, jure ma-
jestatis; Principibus, & reliquis Imperii Statibus, jure su-
perioritatis; civitatibus municipalibus autem, jure Jurisdi-
ctionis.

tionis, Non desunt, qui plures conservandi modos excogitant, interim potissimos referre sufficit: adeoque cum auro Hassiæ Landgravii effarò, concludo, Man soll einen Fürsten kennen/ bey reiner Strassen/ Haltung geschehener Zusag/ und guter Mins/ Waremund, d. Erenberg, d. Regn. subisd. ac oner. subditor. c. 5. n. 37. Lather. d. Cens. lib. 3. cap. 10. n. 51.

Ad
FLORENTISSIMUM
DN. AUCTOREM
J. V. C. præstantissimum, convictorem
& amicum suum suavissimum, cum voto felicissimi Studiorum successus,

Imperii nummus *vip* est, si forma probetur,
urbes consociat, rerum & commercia servat,
et facit ut valido constet Respublica fulcro.
Nummus at injustus semper mala magna minatur,
urbes dissociat, rerum & commerciaturbat,
et facit invalido ruat ut Respublica fulcro.
Sic hodiè, noster nummus dum factus adulter,
læduntur pravis æraria publica drachmis,
et plebs infelix luit irreparabile damnum.

Hinc

Hinc, ut damnosus nummi tollatur abusus,
imperii Proceres meditamina publica captant,
et sancte curant, quæ sit cudenda moneta.
Tu strepitus inter Musarum surgis, AMICE,
scitè dissertas; quin fortiter usque tueris
de pretio nummi magno tibi scripta labore.
Gratulor ex animo: cœptis fortuna sereno
rideat, ut vultu, precor, adistatve benigno,
et largas merces regina pecunia donet.

Helnr. Rudolph. Kedefer / P.P.

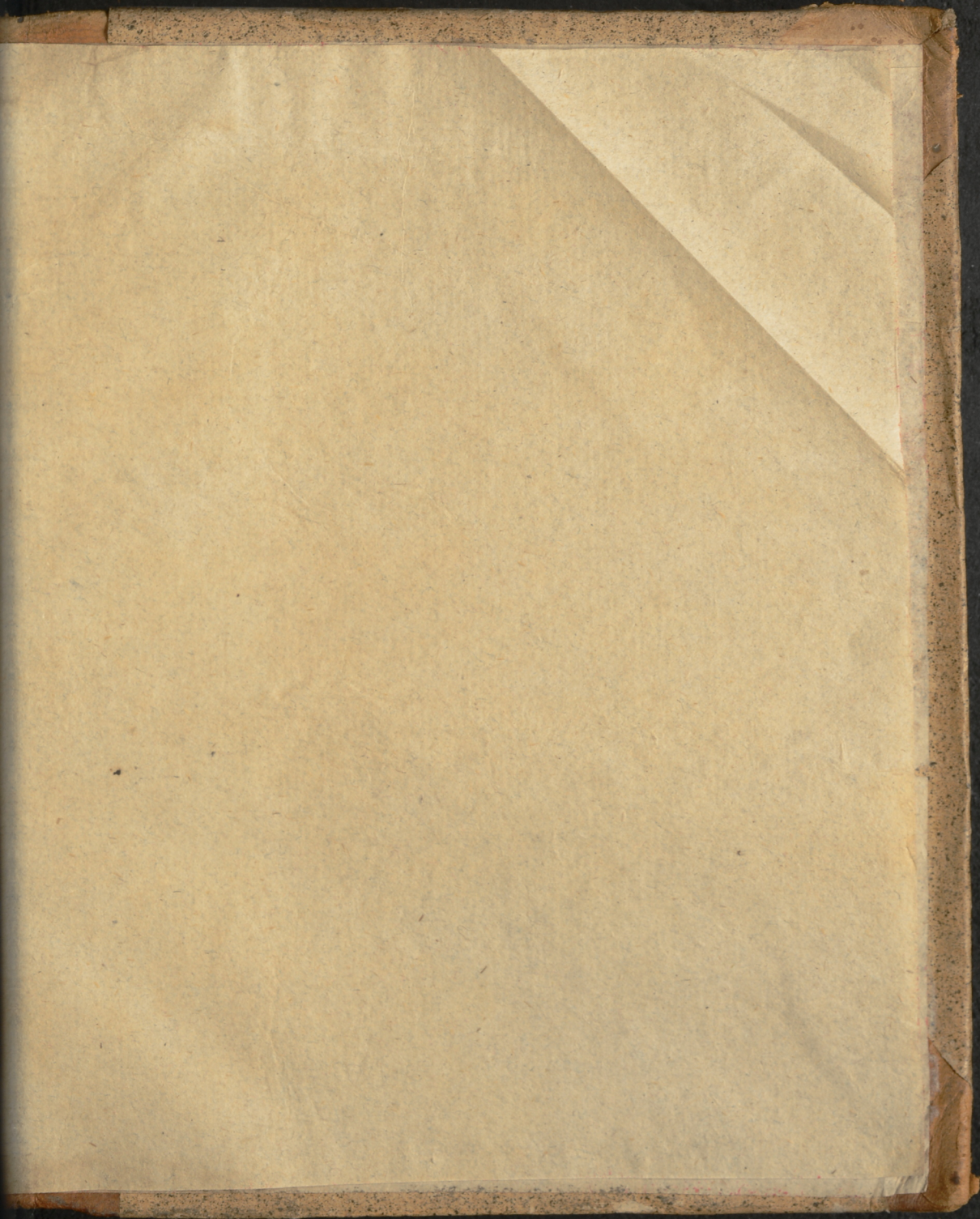

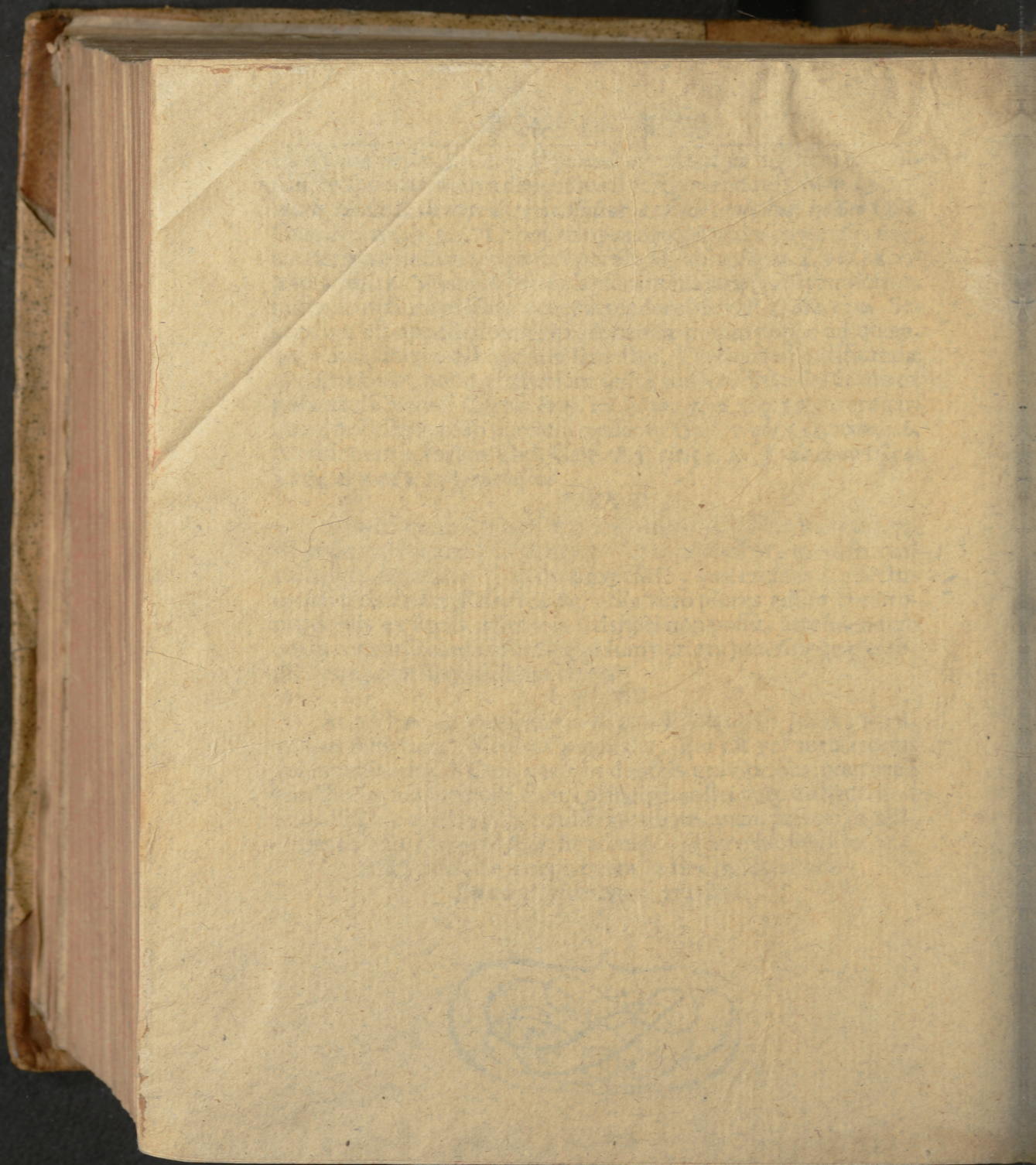
HANSENI, nostro penitus qui corde receptus,
Ascendis Cathedram, doctaque verba facis!
Nummi materiam justam, justumque valorem
Scriptis enumeras laudis honore tuis.
Ergo gratamur, simul & testamur amorem
Nostra, Tibi veniant ne mala, vota vovent.

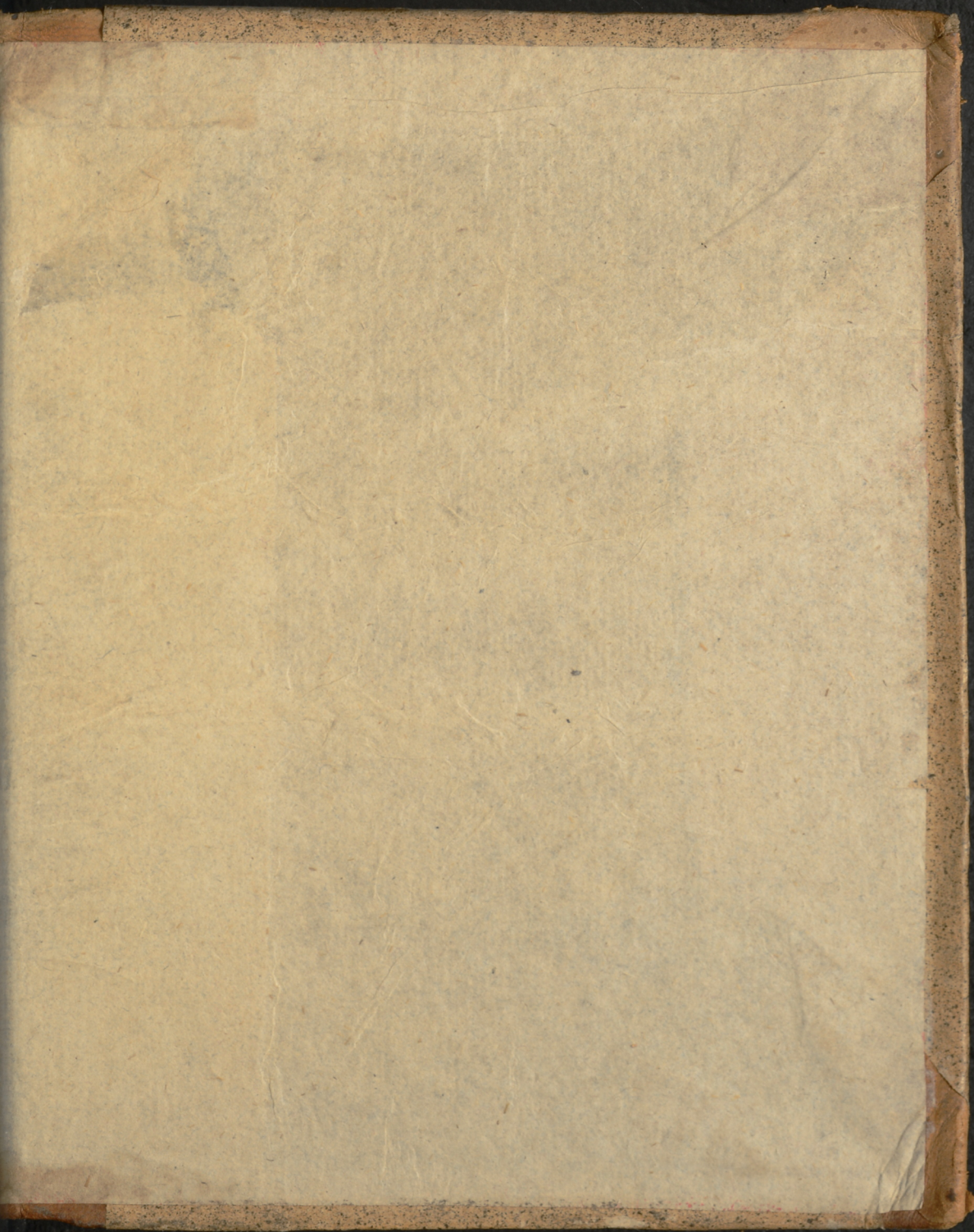
Hæc
Amoris testandi gratia, præcipiti
calamo fuderunt,

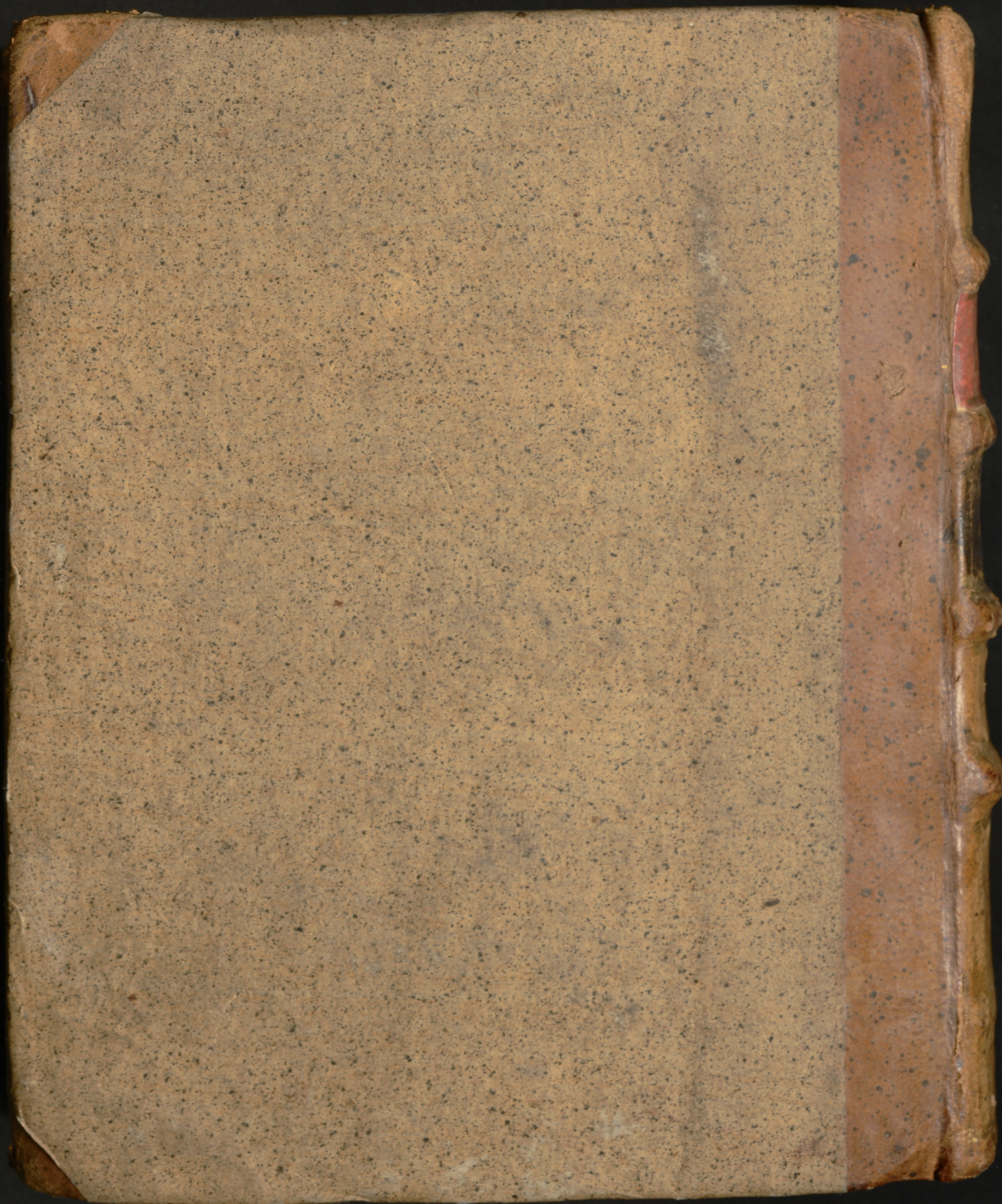
COMMENSALES.

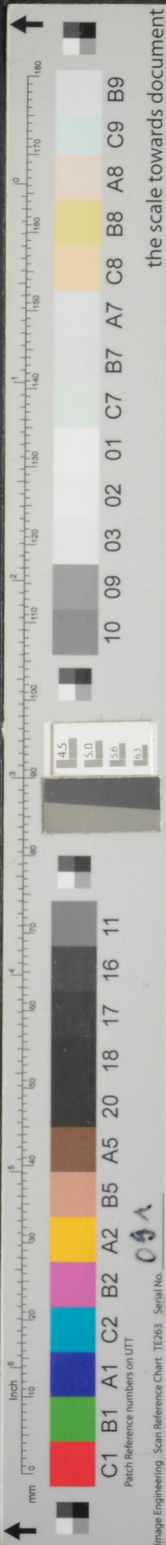

the scale towards document

XXXIIIX.

ductio, quæ de certo usui rei, aut præstanda opera mercede pecuniaria initur. Finitur hic tempore, ad quod expressè vel tacite fuit initus. *l. 14. ff. locat.* nec antequam tempus conductio ariter neque locator, neque conductor altero est. *l. 24. §. 2. l. 27. §. 1. l. 55. §. fin. ff. d. e. l. 3. l. 5.* per se, sive per alterum locavit aut conduxit. *§. n. 6. C. seqq.* nisi iusta addita causa. *l. 3. C. d. e. tione rerum (1)* si merces promissa non solva quadriennium pro certa mercede, singulis annis acta, & conductor intra biennium mercedem conventum sit, ne invitus ante quadriennium. *l. 56. ff. eod.* Franzk. *ad eund. tit. n. 186.* tamen potest expelli Franzk. *d. l. n. 181. et. 186. in fin.* expulso locator mercedem pro integris illis gerere non potest, sed tantum pro rata temporis partis, reliquum verò remittere tenetur. Franzk. *§. 99. (2)* Si locator aut ejus heredes ipsimet reventaciq; *lib. 3. tit. de locat. Resol. 4. n. 8. in fin.* cedere tenetur, sed merces pro rata temporis. *l. 3. C. locat. l. 27. l. 30. l. 35. ff. eod.* Franzk. *ibid.* locata necessario sit reficienda, & id commodè nam conductore expulso. *l. 3. C. d. e. l. 30. ff. eod.* *l. 115. n. 7.* qui si tempore refectionis domum licet cum modico incommodo, tamen nihil deendum. *l. 27. pr. ff. eod.* si verò non possit, finita rei conductæ est restituendus & ad finem conductus Trentaciq; *d. l. n. 9.* tenetur tamen locans mercedem pro rata temporis, quo conductor conducta. Trentaciq; *cit. loc. n. 9. in fin.*

XXXIX.

quoque ante præfinitum tempus rem derelin-
 nisi ex iusta causa, puta, si ædes ruinam minen-
 3. *de damn. infect.* item ob impetum hostium
 7. *l. 34. ff. locat.* pestis aut alium iustum me-
 2. ibique Godofred. *in not.* Franzk. *ad h. tit.*
 peste, aut alio timore cessante, conductor con-
 tractui